

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Навчально-науковий інститут мистецтв
Кафедра методики музичного виховання і диригування

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ХОРОВЕ ДИРИГУВАННЯ

Галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність – 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Спеціалізація – За предметними спеціалізаціями

Галузь знань – 02 Культура і мистецтво
Спеціальність – 025 Музичне мистецтво
Спеціалізація – Хорове диригування

Івано-Франківськ – 2017 рік

Методичні рекомендації до самостійної роботи «Хорове диригування» для студентів за спеціальністю 025 Музичне мистецтво (за видами)

« » _____ 20 р. – с.

Розробники: **Дудик Романа Володимирівна**, кандидат мистецтвознавства, доцент; **Савчук Володимир Ярославович**, заслужений діяч мистецтв України, доцент; **Колубаєв Олег Леонідович**, кандидат мистецтвознавства, доцент; **Ярошенко Ірина Володимирівна**, кандидат мистецтвознавства, доцент

Методичні рекомендації затверджені на засіданні кафедри методики музичного виховання і диригування

Протокол від « » вересня 20 р. №

Завідувач кафедри _____

_____ (Серганюк Л. І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

«____» _____ 20____ р.

Схвалено методичною комісією Навчально-наукового інституту мистецтв.

Протокол від « » вересня 20 р. №

«____» _____ 20 р.

Голова _____ (Волощук Ю. І.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

© Дудик Р. В., Савчук В. Я.,
Колубаєв О. Л., Ярошенко І. В.
2017

Мета та завдання навчальної дисципліни

На сучасному етапі особливої гостроти та актуальності набуває теоретичне і практичне вивчення та осмислення диригентського виконавства як результату творчої взаємодії диригента й хорового колективу.

Вузівський курс хорового диригування передбачає підготовку висококваліфікованого диригента, що володіє комплексом знань, необхідних для організації та успішного керівництва хоровими колективами різної кваліфікації. Вузівська підготовка фахівця такого профілю, що моделює його багатоаспектну музичну діяльність, передбачає формування відповідних професійних якостей в навчальному процесі.

Завдання викладання навчальної дисципліни «Хорове диригування»:

- засвоєння знань, формування вмінь та навичок, необхідних для роботи з хором;
- оволодіння студентами виконавської майстерності диригента;
- розвиток музичних здібностей студентів (слух, ритм, відчуття ладу, пам'ять, творче мислення);
- формування навичок самостійної роботи з партитурою;
- ознайомлення з кращими зразками української та світової хорової музики.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати

- зміст спеціальних вокально-хорових і загальнотеоретичних дисциплін, які дають можливість зрозуміти творчий задум композитора, розкрити художні особливості музичного твору;
- технічні можливості й специфіку звучання хорових голосів, класифікацію співаків-вокалістів, регістри, теситуру та діапазон хорових партій, їх тембральну виразність, а також принципи вокальної подачі слова;
- курс професійно-орієнтованих дисциплін: сольфеджіо, гармонію, поліфонію, аналіз музичних форм, хорове аранжування, хорознавство, методики роботи з хором;
- виконавський і педагогічний репертуар, музичну та навчально-методичну літературу;
- принципи й засоби підбору та систематизації, узагальнення і використання інформації.

вміти

- вивчити хорові твори різних стилів, визначити їх форму, зробити музично-теоретичний та диригентсько-виконавський аналіз кожного з них у відповідності до авторської концепції;
- прочитати партитуру, граючи на фортепіано, чи з допомогою внутрішнього слуху, працювати над вдосконаленням інтонації, ансамблем хорових партій і хору в цілому, тембровою різноманітністю, штрихами та іншими компонентами художньої виразності;
- працювати над втіленням художнього образу;

- розвивати кращі традиції виконавських шкіл, вести музично-просвітницьку діяльність, добре орієнтуватись у всьому розмаїтті музичних стилів та жанрів;
- орієнтуватись в спеціальній навчально-методичній літературі, використовувати технічні засоби в педагогічній та науковій діяльності.

II. Міждисциплінарні зв'язки

За структурно-логічною схемою навчання студента у вищому навчальному музичному закладі дисципліна «хорове диригування» є основною спеціальною дисципліною. Вона займає центральне місце в переліку спеціальних дисциплін, таких як: читання хорових партитур, гармонія, сольфеджіо, хорове аранжування, хоровий клас, гра на фортепіано, вокал, а також інших дисциплін, що передбачені навчальним планом при підготовці майбутнього спеціаліста, оволодінні якими допомагає студентові на уроках з диригування, якнайкраще опанувати свій фах.

Зміст курсу (1 рік навчання)

Тема 1. Вступ. Техніка диригування і її значення для учителя

1. Вступ. Музично-естетичне виховання засобами хорового співу.

Хоровий спів як важливий засіб естетичного виховання учнів. Прогресивні форми розвитку дитячого хорового співу в школі, класні хори, шкільні хори, хорові студії.

2. Роль диригента в розучуванні та виконанні твору шкільним хором. Самостійна робота диригента над партитурою.

Роль диригента у формуванні репертуару хору. Три періоди роботи диригента над партитурою: ілюстрація музичного твору; розучування твору (репетиція); виконання твору (концерт). Робота диригента над партитурою. Три етапи роботи диригента над партитурою: попереднє ознайомлення з музичним твором; вивчення партитури; планування методів роботи по вивченню партитури з колективом. Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз.

3. Поняття про техніку диригування. Технічна і художня сторони диригентського мистецтва.

Суть диригування як мистецтва керування колективним виконанням музичного твору. Техніка диригування і її значення для диригента шкільним хором. Технічні і художні сторони диригентського мистецтва. Роль вправ при освоєнні техніки диригування. Техніка диригування (мануальна техніка) як засіб вирішення художніх завдань при беззвучному керуванні колективом. Емоціональні і раціональні фактори техніки диригування.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 6-9.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 3-39.
3. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 3-5, 189-194.

4. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 5-12.

5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 3-20.

6. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов. – Л.: Музыка, 1979. – С. 179-193.

Тема 2. Технічні засоби навчання

1. Поняття про диригентський апарат.

Що ми розуміємо під поняттям «диригентський апарат?». Призначення диригентського апарату. Взаємозв'язок між частинами диригентського апарату.

2. Складові частини диригентського апарату та їх функції під час диригування.

Частини диригентського апарату. Будова руки. Положення голови диригента. Погляд диригента. Міміка як важливий засіб диригентської вправності. Природа мімічної виразності.

3. Значення правильної диригентської постановки для розвитку техніки диригування.

Що ми розуміємо під терміном «Постановка». Типові труднощі постановки диригентського апарату. Знання, уміння, навички у формуванні правильної постановки диригентського апарату. Диригентська постава та типові недоліки, що зустрічаються в диригентській практиці.

Основна література

1. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 39-47.

2. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков. – М.: Музыка, 1967. – С. 22-48.

3. Колесса М. Основы техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 12-14.

4. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – К.: Музыка, 1967. – С. 21-42.

5. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1968. – С. 6-8.

Додаткова література

1. Ермиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Ермиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 6-16.

Тема 3. Основні позиції диригування

1. Положення корпусу, голови, плечей диригента.

«Постава» як умовний термін. Постава корпусу, голови, плечей диригента. Застосування вправ для постави корпусу, голови, плечей диригента. Прийоми усунення типових недоліків у поставі диригента.

2. Постава ніг та рук диригента. Відмінність у поставі ніг і рук диригента хору і оркестру.

Постава ніг диригента та її особливості. Руки – ведуча частина диригентського апарату. Основні відомості про функції правої руки. Загальні відомості про функції лівої руки. Диригентські позиції рук диригента. Диригентський діапазон рук. Використання диригентських площин при поставі рук диригента. Типові недоліки у поставі рук диригента. Вправи для фіксації постави рук диригента. Причини відмінності у поставі рук і ніг диригентів хору і оркестру.

3. Обличчя, міміка, осанка, зовнішність та їх значення для виразності техніки диригування.

Зовнішність диригента. Обличчя, міміка, осанка - важливі компоненти диригентського апарату. Типові недоліки у поставі диригентського апарату. Вправи на усунення недоліків та фіксацію правильної постави диригентського апарату.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 16-22.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 48-62.
3. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков. – М.: Музыка, 1987. – С. 13-18, 22-47, 82-91.
4. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 13-18.
5. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 12-14, 179-181.
6. Малько М. Основы техники дирижирования / М. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 25-45.
7. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 21-27.

Додаткова література.

1. Дмитревський І. Хорознавство і керування хором / І. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 80.
2. Єгоров О. Нариси з методики викладання хорових дисциплін / О. Єгоров. – О.: Музвид, 1959. – С. 35-42.
3. Практические советы по дирижированию. – М.: Музыка, 1964. – С. 9-19.
4. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема / В. Остроменський. – К.: Музична Україна, 1975. – С. 19-38.

Тема 4. Загальні принципи будови диригентських схем

1. Поняття про пак і у напни та диригування.

Що ми розуміємо під термінами «тактування» та «диригування». Зміщення понять «тестування» та «диригування» у сучасній літературі. Тактування рукою сильних і слабких долей такту та темпу музичного твору. Значення тактування в процесі диригування.

2. Тактові розміри і тактування тридольної, чотиридольної та дводольної диригентських схем.

Тактові розміри та їх класифікація. Послідовність вивчення диригентських схем. Чергування сильних і слабких долей у диригентських схемах. Показ долей такту диригентським жестом.

3. Тактування як процес показу рукою сильних і слабких долей такту та темпу виконання твору.

Структура жесту при показі сильних і слабких долей такту. Залежність темпу твору від швидкості руху диригентського жесту. Швидкість руху руки і амплітуда жесту. їх взаємозв'язок. Відмінність жесту руки при показі сильних і слабких долей такту.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 22-28.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С.63-72.
3. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков. – М.: Музыка, 1967. – С. 65-81.
4. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 18-26.
5. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 15-20.

Тема 5. Структура руху долей в диригентських схемах

1. Фіксація основних долей такту. «Точка2 – момент виникнення і закінчення тривалості долі такту.

Основні долі такту та їх структура. Фази диригентського жесту: «дихання»; «стремління»; «точка»; «відбиття». Функції фаз диригентського жесту.

2. Залежність схеми тактування від розміру і темпу виконання твору.

Метр і розмір такту. Єдність диригентської схеми і темпу при помірному русі долей такту. Протиріччя, що виникають у дуже повільних і дуже швидких темпах. Залежність схеми тактування від темпу.

3. Темп і характер жесту під час вивчення основних схем диригування.

Вплив темпу на характер жесту. Критерії впливу диригентського жесту. Три типи диригентського жесту: плечевий, ліктьовий, кистьовий. Характеристики диригентського жесту: маса, сила, швидкість. Форма диригентського жесту: пряма, дугоподібна, хвилеподібна. Вплив темпу на вибір форми та характеру жесту.

Основна література

1. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 73-79.
2. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков. – М.: Музыка, 1967. – С. 50-56, 65-80.

3. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 37.

4. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967.

5. Малько М. Основи техніки дирижирования / М. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 47-52.

Додаткова література

1. Дмитревський М. Хорознавство і керування хором / М. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 66-72.

2. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема / В. Остроменський. – К.: Музична Україна, 1975. – С. 48-60.

Тема 6. Основні принципи і характер диригентських жестів

1. Характер диригентських жестів у залежності від музичного твору.

Визначення поняття «диригентський жест». Основні принципи розвитку диригентської техніки: розвитку навичок ведення диригентського жесту, свобода диригентського жесту; виразність і чіткість диригентських жестів у схемах; почуття міри диригентського жесту; попередження звучності і її фіксації; виразності і образності жестів у веденні мелодії; художньої доцільності. Типи образних жестів: диригентський жест, що служить доповненням до нашої мови; умовні жести; жести, що запозичені з виробничої діяльності; емоційні жести. Характер диригентських жестів у залежності від особливостей музичного твору (темпових, динамічних, стильових). Передача жестом виконавських намірів диригента щодо трактовки художнього образу, композиторського задуму.

2. Відчуття сильних і слабких долей в такті та чіткість рисунку диригентських схем.

Наголошені і ненаголошені диригентські жести. Фізичні особливості наголошеності сильних долей. Видимість і виразність сильних долей в диригентському жесті. Залежність диригентського рисунку від розвитку музичного образу. Критерії самоконтролю у виборі диригентського рисунку: тримірність; об'ємної форми диригентського жесту.

3. Жест «легато» і «нон легато».

Поняття про штрихи легато і нон легато. Легато в диригентському жесті. «Точка» виникнення долі при жесті легато. Відмінність диригентського жесту при звуковеденні нон легато. Залежність жесту легато і нон легато від темпових і динамічних показників

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 38-40.

2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 80-87.

3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 68-71.

4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 179-186.

5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 223-253.

6. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 9-11.

7. Співи та музика. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 163-165.

Додаткова література

1. Дмитревський М. Хорознавство і керування хором / М. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 66-72.

2. Равінов О. Методика хорового співу в школі / О. Равінов. – К.: Музична Україна, 1971. – С. 9-18.

3. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема / В. Остроменський. – К.: Музична Україна, 1975. – С. 61-73

Тема 7. Три моменти початку диригентського виконання

1. Увага, дихання, вступ.

Момент уваги: зоровий контакт, підняття рук в диригентську позицію. Почуття міри в організації моменту уваги. Момент дихання. Три фази моменту дихання: співочий вдих, затамування вдиху, видих -звукоутворення. Чотири фізичні властивості співочого вдиху: величина, сила, швидкість, глибина. Вступ – важливий момент диригентського виконання. Дії диригента у всіх трьох моментах диригентського виконання.

2. Ауфтакт, його призначення і функції.

Що ми розуміємо під терміном «ауфтакт»? Функції ауфтакту: визначення попереднього моменту перед вступом (дихання); задання темпу; попередження про динамічні відтінки; призначення виконавського штриха; дати установку образного змісту музики. Ауфтаки повні і неповні.

3. Прийоми закінчень: його підготовка, саме закінчення (зняття).

Диригентські принципи у момент закінчення: одночасне і одностайне закінчення всіма виконавцями; точне виконання ритмічної структури в момент закінчення; збереження характеру звучання, динаміки, якості ансамблю, строю в момент закінчення; збереження темпових показників. Три складові частини жесту зняття: підготовка, ауфтакт, точка зняття. Диригентські прийоми зняття. Напрямок руху жесту в момент зняття. Залежність характеру жесту зняття звучання твору від динамічних показників.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 30-35.

2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 98-106.

3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 47-64.

4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 99-119.

5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 68-154, 193-197.

6. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 23-26.

7. Равінов О. Методика хорового співу в школі / О. Равінов. – К.: Музична Україна, 1971. – С. 9-19.

8. Співи та музика. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 162-163.

Додаткова література

1. Дмитревський М. Хорознавство і керування хором / М. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 74-78.

2. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема / В. Остроменський. – К.: Музична Україна, 1975. – С. 73-79.

Тема 8. Диригування хорових творів у розмірі $\frac{3}{4}$ в помірному темпі

1. Диригування хорових творів в розмірі $\frac{3}{4}$ в помірному темпі в характері легато та динаміці піано, меццо-форте і форте.

Розмір $\frac{3}{4}$ та особливості руху його долей. Характеристика жесту легато. Художні властивості диригентського жесту легато. Штрих легато при динаміці піано, меццо-форте і форте та характер жесту. Керівництво ритмічною структурою музичного твору. Прийоми показу витриманих ритмічних тривалостей та їх переведення на іншу наступну ритмічну тривалість. Амплітуда диригентського жесту при показі динамічних показників.

2. Показ вступів на першу, другу та третю долі такту на початку та середині твору.

Показ вступу на повну долю такту. Вступ на початок музичного твору. Показ вступу на першу долю такту у середині музичного твору. Вступи на другу та третю долі такту на початку та середині твору. Ауфтакт та його роль на момент вступу. Взаємозв'язок моменту вступу з визначенням темпу музичного твору.

3. Диригентські прийоми зняття звучання повних долей такту в кінці та середині музичного твору.

Прийоми зняття звучання повних долей в кінці твору. Форми диригентського жесту при підготовці та знятті звучання. Три види жесту зняття: прямолінійний, вгнутий, петля. «Точка» зняття в середині музичного твору та на пряму руху жесту. Залежність жесту зняття від динамічного показника. Залежність схеми від темпу (загальні поняття).

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М: Музыка, 1969. – С. 31-32.

2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 107-122.

3. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 17-19, 21-24, 29-37.

4. Мусин І. Техніка дирижирования / І. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 193-197.

5. Співи та музика. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 18.

Додаткова література

1. Верещагіна О., Жафчак З. Методика викладання музики на релятивній основі в І класі / О. Верещагіна, З. Жафчак. – К.: Музична Україна, 1977. – С. 3-14.
2. Дмитревський М. Хорознавство і керування хором / М. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 74-78.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 61-65.
4. Малько М. Основы техники дирижирования / М. Малько. – Л.: Музыка, 1965. – С. 105-130.
5. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема / В. Остроменський. – К.: Музична Україна, 1975. – С. 80-94.

Тема 9. Функції правої та лівої рук у процесі диригування

1. Основні функції правої руки під час диригування.

Руки як найбільш виразна частина диригентського апарату. Розподіл функцій рук. Основні функції правої руки: проведення диригентської схеми; збереження необхідного звуковедення в диригентській схемі; керівництво темпом; диригування акомпанементом. Виразальні можливості правої руки. Залежність функції правої руки від завдань, що виникають в процесі розкриття художнього образу.

2. Самостійна роль лівої руки в показі динамічних відтінків та витримування звуків у різних голосів та груп оркестру.

Вираження можливості лівої руки. Функції лівої руки: технічні, виразальні. Технічні функції: показ вступів; зняття звучання, витримування звуків. Виразальні функції, динамічні показники, емоційне забарвлення жесту. Раптова зміна динамічних відтінків та прийоми їх показу. Вправи на закріплення функцій правої і лівої рук.

3. Виконання самостійних художніх завдань правою і лівою руками диригента.

Виразність жесту в диригентських схемах через амплітуду та характер звуковедення. Самостійність рук в таких диригентських прийомах: диригування схем; витримування ритмічних рисунків; показ динамічних відтінків; показ вступів; показ зняття звучання.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 30-35.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 98-106.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 47-64.
4. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 99-119.
5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 68-154, 193-197.

6. Співи та музика. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 18.

Додаткова література

1. Дмитревський М. Хорознавство і керування хором / М. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 74-78.

2. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема / В. Остроменський. – К.: Музична Україна, 1975. – С. 73-79.

Тема 10. Диригування хорових творів у розмірі 4/4 у помірних темпах

1. Чотирьохдольна схема та показ вступів на повні долі такту.

Чотирьохдольна схема та чергування в ній сильних та слабких долей. Прийоми тактування творів у розмірі 4/4 показ вступів на повні долі такту на початку музичного твору. Вступи на повні долі в середині музичного твору.

2. Диригування хорових творів у розмірі 4/4 у помірному, помірно-швидкому темпах у характері легато і нон-легато. Прийоми зняття повних долей такту.

Ведення жесту легато в помірному, помірно-швидкому темпах. Нон-легато як прийом звуковедення та відтворення його в жестах чотирьохдольної схеми. Прийоми зняття повних долей такту при звуковеденні легато і нон-легато.

3. Амплітуда жестів рук диригента при динаміці піано, меццо-форте, форте та звуковсдеїші легато і нон-легато.

Різновидність амплітуди жесту при динаміці піано та звуковеденні легато і нон-легато. Динамічні показники меццо-форте, форте та їх відтворення в амплітуді жесту при різному звуковеденні.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 38-40.

2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 80-87.

3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 68-71.

4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 179-186.

5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 223-253.

6. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 9-11.

7. Равінов О. Методика хорового співу в школі / О. Равінов. – К.: Музична Україна, 1971. – С. 9-19.

Додаткова література

1. Дмитревський М. Хорознавство і керування хором / М. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 74-78.

2. Малько М. Основи техніки дирижирования / М. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 47-52.

3. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. – С. 138-143.

4. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема / В. Остроменський. – К.: Музична Україна, 1975. – С. 73-79.

Тема 11. Диригування хорових творів у дводольному розмірі

1. Дводольний розмір в помірному темпі у звуковеденні легато і нон-легато при динаміці піано, меццо-форте і форте.

Простий дводольний розмір. Типові недоліки в оволодінні дводольною схемою. Характеристика жесту легато і нон-легато при динаміці піано, меццо-форте і форте в дводольному розмірі.

2. Показ вступів до повних та неповних долей такту.

Показ вступу до повної та неповної долі такту на початку музичного твору. Вступ до неповної долі такту в середині твору. Залежність темпу від ауттакту. Кистевий жест.

3. Прийоми зняття звучання окремих хорових партій і хору на різні долі такту та його частин.

Зняття звучання неповних долей такту в кінці музичного твору. Прийоми зняття звучання повних і неповних долей такту в середині музичного твору. Залежність характеру жесту від динаміки та темпу твору. Напрямок руху жесту після зняття.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 38-40.

2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 80-87.

4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 179-186.

5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 223-253.

6. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 9-11.

7. Равінов О. Методика хорового співу в школі / О. Равінов. – К.: Музична Україна, 1971. – С. 9-19.

Додаткова література

1. Ермиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Ермиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 6-16.

2. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема / В. Остроменський. – К.: Музична Україна, 1975. – С. 73-79.

Тема 12. Поділ твору на частини

1. Поділ музичного твору на фрази, речення, періоди, частини. Характер диригентського жесту згідно поділу. Визначення музичної форми

Поділ музичного твору. Поняття: фраза, речення, період і частина. Музична форма у хоровій музиці. Значення творів малої форми в диригентській

підготовці учителя музики загальноосвітньої школи. Планування виразності диригентського жесту згідно поділу.

2. Паузи і цезури між фразами. Кульмінація музичного твору. Поняття про паузи і їх різновидність. Цезура і її виконання в диригентському жесті. Прийоми подання дихання в залежності від темпових і динамічних показників. Диригування пауз згідно музичного поділу та темпових показників. Кульмінація музичного твору та їх різновидності згідно музичного поділу на частини. Засоби диригентської та музичної виразності у розкритті кульмінації твору.

3. Прийоми диригування при різному фразуванні.

Фразування та виражальні засоби диригентського жесту. Залежність диригентського жесту від мелодії, гармонії, фактури, ритму, темпу, динаміки, тембрових фарб, характеру звуковедення. Вплив фразування на засоби музичної виразності та відтворення його в диригентському жесті.

Основна література

1. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 68-71.
2. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 179-186.
3. Козлов П., Степанов О. Анализ музыкального произведения / П. Козлов, О. Степанов. – М.: Россия, 1980. – С. 11-15, 40-57.
4. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 223-253.
5. Равінов О. Методика хорового співу в школі / О. Равінов. – К.: Музична Україна, 1971. – С. 9-19.
6. Способин И. Музыкальная форма / И. Способин. – М.: Музыка, 1972. – С. 10-11, 12-18.

Додаткова література

1. Дмитревський М. Хорознавство і керування хором / М. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 78-80.
2. Музыка в школі. – Вип. 4. – К.: Музична Україна, 1977. – С. 19-20.
3. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема / В. Остроменський. – К.: Музична Україна, 1975. – С. 146-167.

Тема 13. Вироблення головних зв'язуючих диригентських рухів у помірному темпі

1. Опрацювання жесту легато, нон-легато.

Поняття про штрихи. Значення подачі звуку для виразності виконання музичного твору. Прийоми показу в диригентських жестах характеру подачі звуку легато і нон-легато.

2. Зв'язуючі диригентські рухи при показі сталих динамічних відтінків (піанісімо, меццо-форте, піано, меццо-піано, форте, фортісімо).

Основні критерії визначення сталих динамічних відтінків для музичного твору. Визначення виразності диригентських жестів для зв'язку сталих динамічних відтінків. Роль лівої руки. Диригентська позиція. Диригентська

площина. Диригентський діапазон. Діапазон жесту лівої руки і його використання для вироблення головних зв'язуючих рухів при показі сталих динамічних відтінків. Амплітуда жесту правої руки згідно сталих динамічних відтінків.

3. Амплітуда жестів рук диригента під час показу динамічних відтінків.

Роль правої і лівої рук диригента у показі динамічних відтінків. Використання висотності амплітуди диригентського жесту у показі динамічних відтінків. Напрямок і положення долоні лівої руки в процесі показу основних динамічних відтінків.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 38-42.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 154-163.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 65-68.
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 181-186.
5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л: Музыка, 1967. – С. 266-292.
6. Музыка в школі. – Вип. 3. – К.: Музична Україна, 1976. – С. 22-47.
7. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 9, 39-40, 40-41, 58-59.

Додаткова література

1. Дмитревський М. Хорознавство і керування хором / М. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 78-80.
2. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. – С. 203-205.
3. Остроменський В. Сприйняття музики як педагогічна проблема / В. Остроменський. – К.: Музична Україна, 1975. – С. 167-201.

Тема 14. Темпи. Поняття про їх основні види

1. Відчуття темпу диригентом в процесі виконання музичного твору.

Значення темпу як засобу визначення характеру музичного твору. Темпові позначення. Сталі темпи. Змінні темпи. Виховання відчуття темпу як важливого диригентського вміння. Прийоми виховання відчуття сталих темпів. Вправи на виховання відчуття темпу.

2. Метроном і користування ним для виховання почуття сталого темпу.

Тактування вправ під метроном. Визначення темпу при допомозі секундної стрілки годинника. Використання секундної стрілки для опрацювання перехідних моментів при змінних темпах. Диригування дуже повільних та дуже швидких темпів та труднощі, що виникають при цьому (загальні поняття).

3. Амплітуда жестів рук диригента під час виконання твору у повільному, помірному і швидкому темпах при різному звуковеденні і динаміці.

Амплітуда жесту диригента під час виконання творів у різних темпах. Значення афтакту та його амплітуда в показі диригентом правильного темпу. Прийоми показу раптової зміни темпу та амплітуда диригентського жесту. Диригентський жест при поступовому прискоренні та уповільненні темпу.

Основна література

1. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 164-172.
2. Канерштейн М. Вопрос дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 69-71.
3. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 186-189.
4. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 38-39.
5. Способин И. Элементарная теория музыки / И. Способин. – М.-Л.: Музгиз, 1951. – С. 51-58.
6. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. – С. 191-192.

Додаткова література

1. Ермиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Ермиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 39-42.
2. Музыка в школі. – Вип. І. – К.: Музична Україна, 1972. – С. 47-59.

Тема 15. Змінні динамічні відтінки

1. Прийоми показу змінних динамічних відтінків (крещендо, дімінуендо, морендо).

Прийоми показу змінних динамічних відтінків з урахуванням напрямку руху диригентського жесту. Висотне положення жесту, диригентська площа, діапазон диригентського жесту як важливі фактори показу змінних динамічних відтінків. Положення долоні лівої руки та амплітуда жесту при показі змінних динамічних відтінків.

2. Принципи встановлення сіл пенсії голосності змінних динамічних відтінків.

Врахування теситурних умов хорових партій як важливий фактор встановлення голосності змінних динамічних відтінків. Критерій оцінки звучання змінних динамічних відтінків. Врахування кількісного та якісного складу колективу для встановлення ступеня голосності зміни динамічних відтінків.

3. Характеристика звучання змінних динамічних відтінків у шкільному хорі.

Врахування вікових особливостей дитячих голосів для встановлення динамічних відтінків. Гігієна дитячих голосів різних вікових груп для

встановлення динамічних відтінків дитячих хорів. Критерії оцінки голосності змінних динамічних відтінків у хорі старшокласників.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 42-43.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 173-184.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 71-75.
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 181-186.
5. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 40-41.
6. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. – С. 203-205.
7. Чесноков П. Хор и управление / П. Чесноков. – М.: Музгиз, 1961. – С. 151-157.

Додаткова література

1. Дмитревський М. Хорознавство і керування хором / М. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 78-80.
2. Малько М. Основи техніки дирижирования / М. Малько. – Л.: Музыка, 1965. – С. 165-168.

Тема 16. Фермата в кінці твору і його частини

1. Фермата як засіб виразності музики.

Позначення фермати на письмі. Фермата як засіб виразності музики. Різновидність фермат. Прийоми тактування фермат. Змінна фермата.

2. Постановка, витримка і зняття фермати.

Ауфтакт у постановці фермати. Витримка фермати та критерії її виконання. Підготовка і зняття фермати. Залежність напрямку руху жесту руки диригента при постановці і знятті фермати від її місця положення в музичному творі. Знімана фермата в кінці музичного твору. Знімана фермата в середині твору та прийоми її виконання. Не знімана фермата та її виконання.

3. Тривалість фермати в залежності від темпу.

Темпові показники і їх вплив на тривалість фермати. Показ крещендо і дімікуендо на зніманих ферматах.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 37-38.
2. Дмитревський М. Хорознавство і керування хором / М. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 73-74.
3. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 185-190.
4. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 83-84.

5. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 134-140.

6. Мусин І. Техніка дирижування / І. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 198-207.

7. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1969. – С. 26-28.

8. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. – С. 192-197.

Додаткова література

1. Егоров О. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин / О. Егоров. – Л.: Музгиз, 1959. – С. 66-67.

2. Ермиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Ермиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 36-39.

Тема 17. Навички роботи з камертоном

1. Настройка на тональність хорового твору від камертону «до» і «ля».

Поняття про тональність. Значення настройки хорового колективу на тональність хорового твору. Вміння подачі тону голосом від камертону «до» і «ля». Роль тонічного тризвуку при заданій настройці.

2. Заданий тон кожній хоровій партії згідно акордового розташування.

Задання тону хоровій партії при широкому розташуванні акорду. Необхідність розв'язання акордів домінантової і субдомінантової групи в тоніку при заданні тону на їх спів.

3. Методика заданий тону. Задання тону по мелодії хорової партії згідно акорду. Ладова настройка.

Основна література

1. Анисимов А. Дирижер – хормейстер / А. Анисимов. – Л.: Музыка, 1976. – С. 41-42.

2. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956. – С. 175-178.

3. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 191-194.

Завдання для самоконтролю

1. Дати відповіді на питання тем робочої програми.
2. Диригувати напам'ять два твори шкільної програми.
3. Грати акомпанемент до цих творів.
4. Співати хорові партії.
5. Провести вступну інформацію до шкільних творів.
6. Проілюструвати вивчення поетичного тексту з учнями.
7. Змодельювати метод вивчення хорових партій з учнями.
8. Визначити всі позначення, що зустрічаються у партитурі.

9. Знати основні дані про життя і творчість авторів творів.
10. Написати "Анотації на шкільні твори" (два).
11. Грати твір а-капелла напам'ять.
12. Співати хорові партії а-капелла напам'ять.
13. Грати мелодію а-капелла однією рукою з одночасним тактуванням - другою.
14. Проілюструвати вивчення поетичного тексту з хором.
15. Змоделювати метод вивчення хорових партій.
16. Знати основні дані про життя і творчість авторів виконаних творів

Бібліографія

1. Абдулов З. Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе / З. Б. Абдулов. – М.: Музыка, 1983.
2. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – Л.: Музыка, 1973.
3. Анисимов А. Дирижер – хормейстер / А. Анисимов. – Л.: Музыка, 1976.
4. Апраксина О. Н. Методика музыкального воспитания в школе / О. Н. Апраксина. – М.: Просвещение, 1983.
5. Арчажникова А. Г. Профессия учитель музыки / А. Г. Арчажникова. – М.: Просвещение, 1984.
6. Безбородова Л. Дирижирование / Л. Безбородова. – М.: Просвещение, 1985.
7. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961.
8. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004.
9. Доронюк В., Скульський Р. Активизация учебно-познавательной деятельности студентов в процессе преподавания дирижирования / В. Доронюк, Р. Скульський. – К., 1984.
10. Доронюк В. Методика викладання диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2005.
11. Егоров А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин / А. Егоров. – Л.: Музыка, 1959.
12. Ермиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Ермиаш. – М.: Музыка, 1964.
13. Ержемский Г. Психология дирижирования / Г. Ержемский. – М.: Музыка, 1988.
14. Иванов-Радкевич А. О воспитании дирижера / А. Иванов-Радкевич. – М.: Музыка, 1973.
15. Іржі Гоман. Мистецтво говорити / Гоман Іржі. – К.: Політвидав, 1985.
16. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков. – М.: Музыка, 1967.
17. Кан Е. Элементы дирижирования / Е. Кан. – Л.: Музыка, 1980.
18. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1965.

19. Капустин Ю. Музикант - исполнитель и музыка / Ю. . Капустин. – Л.: Музыка, 1985.
20. Книга о музыке. – М.: Советский композитор, 1988.
21. Колесса М. Основы техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973.
22. Краснощеков В. Вопросы хороведения / В. Краснощеков. – М.: Музыка, 1969.
23. Максимов С. Хоровое пение в школе / С. Максимов. – Л.: Учпедиз, 1961.
24. Малько М. Основы техники дирижирования / М. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 35
25. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі / А. Мархлевський. – К.: Музична Україна, 1986.
26. Медынь Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин / Я. Медынь. – М.: Музыка, 1976.
27. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967.
28. Мюнш Ш. Я – дирижер / Ш. Мюнш. – М.: Музгиз, 1960.
29. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов. – М.: Музыка, 1979.
30. Ольхов К. Теоретические основы дирижерской техники / К. Ольхов. – М.: Музыка, 1984.
31. Остроменский В. Восприятие музыки как педагогическая проблема / В. Остроменский. – К.: Музична Україна, 1975.
32. Пазовский А. Записки дирижера / А. Пазовский. – М.: Музыка, 1968.
33. Падалка Г. Учитель, музыка, діти / Г. Падалка. – К.: Музична Україна, 1982.
34. Птица К. Очерки по технике дирижирования хором / К. Птица. – М.: Музгиз, 1968.
35. Поляков О. Язык дирижирования / О. Поляков. – К.: Музична Україна, 1987.
36. Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980.
37. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956.
38. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1968.
39. Романовский М. Хоровой словарь / М. Романовский. – Л.: Музыка, 1967.
40. Серганюк Ю., Серганюк Л., Їжак В. Методика аналізу хорових творів. – Івано-Франківськ, 1992.
41. Сивизьянов А. Проблемы мышечной свободы дирижера хора / А. Сивизьянов. – М.: Музыка, 1983.
42. Стулова Т. Хоровой класс / Т. Стулова. – М.: Просвещение, 1988.
43. Хайкин Б. Беседы о дирижерском ремесле / Б. Хайкин // Статьи. – М.: Советский композитор, 1984.
44. Хомичевський М. Порадник для керівника самодіяльного хору / М. Хомичевський. – К.: Мистецтво, 1961.

Зміст курсу (2 рік навчання)

В III і IV семестрах вивчається не менше 10 творів з елементами поліфонії, із складнішою порівняно з I курсом фактурою, різноманітних за змістом, стилістичними та жанровими особливостями, з обов'язковим використанням перемінних розмірів, різноманітних штрихів.

За програмою студент за семестр повинен вивчити 4-5 хорових творів великої форми, з яких 1-2 самостійно під контролем викладача; дві-три; чотирьохголосні пісні шкільного репертуару (для хору молодших школярів). Хорові твори повинні бути більш складними за музично-художніми образами різноманітними за музичною мовою, стилем, жанром (оперні сцени, частини кантат, ораторій, літургій тощо), фактурою викладу, що включає як гомофонно-гармонічні, так і поліфонічні елементи (імітація, канон, фугато), твори для однорідних і мішаних хорів, дво-, - трьохстрочного викладу а cappella і з супроводом.

ТЕМА 1

ПОГЛИБЛЕННЯ ЗНАНЬ І ХУДОЖНЬО-ВИКОНАВСЬКИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК ТЕХНІКИ ДИРИГУВАННЯ

1. Емоційна виразність жесту.
2. «Внутрішня техніка» диригента.
3. Формування комунікативної культури спілкування диригента.
4. Система самостійної підготовки диригента до роботи з хором.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С. 7-10.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С. 3-36.
3. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков // М.: Музыка, 1967. – С.37-47.
4. Лащенко А. Пути совершенствования предмета «Хороведение и методика работы с хором» / А.Лащенко // Вопросы хорового образования. Сб. трудов (Ответств. ред. Л.Шамина). – Москва: ГМПИ им. Гнесиных. – 1985. – Вып. 77. – С.21-40.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.11-23.
6. Станиславский К. Приложение / К. Станиславский // Сб. сочинений: В 8 тт. – Москва. – 1954. – Т.2. – С.318-319.

ТЕМА 2

ФУНКЦІЙНА РОЛЬ ПРАВОЇ ТА ЛІВОЇ РУК В ПРОЦЕСІ ДИРИГУВАННЯ

1. Основні функції правої руки в диригуванні (тактування, показ вступів окремих голосів, керування диханням та інші функції технічного і художнього порядку).
2. Виконавські, виразово-художні, технічні завдання лівої руки в диригуванні.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С. 72-77.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С. 123-132.
3. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков // М.: Музыка, 1967. – С.65-80.
4. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С. 14-18.
5. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.179-181.
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.: Музыка, 1967. – С.223-253.

ТЕМА 3

ДИРИГУВАННЯ ТВОРІВ У РОЗМІРІ 6/8 І 6/4 («НА ШІСТЬ», «НА ДВА») В РІЗНИХ ТЕМПОВИХ І ДИНАМІЧНИХ ПОКАЗНИКАХ

1. Основні метричні схеми тактування складних розмірів.
2. Структура руху долей в диригентських схемах «на шість», «на два».
3. Прийоми переходу від одного виду схеми в другий в залежності від ритмічних показників.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С. 61.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування. / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С.202-209.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.26-29.
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.27-29.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования / М. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.61.
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.: Музыка, 1967. – С.54-55.
7. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.107, 112.
8. Разумний І. Посібник з диригування / І. Розумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.13-14.
9. Мединь Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин / Я. Мединь // М.: Музыка, 1978. – С.15-45.

ТЕМА 4

ДИРИГЕНТСЬКИЙ ШТРИХ «СТАККАТО»

1. Прийоми диригування штриху «стаккато».
2. Показ штриха стаккато в повільних, помірних та швидких темпах.
3. Характер жесту стаккато в різних динамічних показниках.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.51-52.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С.215-219.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.68.
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.37-41.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.130-131.
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.: Музыка, 1967. – С.337-338.
7. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.115-116.
8. Розумний І. Посібник з диригування / І. Розумний – К.: Музична Україна, 1968. – С.39-40.
9. Мединь Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин / Я. Мединь // М.: Музыка, 1978. – С.102-111.

ТЕМА 5

АГОГІКА. ПОСИЛЕННЯ МУЗИЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ ЗАСОБАМИ ТЕМПОВИХ ВІДХИЛЕНЬ

1. Диригентські прийоми виконання темпових відхилень.
2. Вплив темпових відхилень на вибір диригентської схеми.
3. Прийом показу поступового прискорення та уповільнення в процесі виконання твору.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.22-24.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С.228-232.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.130-137.
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.186-189.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.171-177.
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.: Музыка, 1967. – С.104-117.
7. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.117-118.
8. Розумний І. Посібник з диригування / І. Розумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.40-41.

ТЕМА 6
ТИПИ ЗАМАХІВ (АУФТАКТІВ) ДО ДРОБЛЕНИХ ВСТУПІВ ГОЛОСІВ ЗАЛЕЖНО
ВІД ТЕМПУ

1. Ауфтакт, його призначення і функції.
2. Прийоми показу дроблених вступів в повільних темпах.
3. Прийоми показу дроблених вступів в швидких темпах.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.30-34, 48-51.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С. 195-202.
3. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков // М.: Музыка, 1967. – С.49-65.
4. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.50-60.
5. Колесса М. Основы техніки диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.106-119.
6. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.192-199.
7. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.: Музыка, 1967. – С.91-98.
8. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.104-109.
9. Разумний І. Посібник з диригування / І. Розумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.23-25.

ТЕМА 7
НЕЗДІЙМАНА ФЕРМАТА НА ПОЧАТКУ І СЕРЕДИНІ ТВОРУ

1. Фермата як засіб музичної виразності.
2. Прийоми показу нездійманої фермати в диригентських жестах.
3. Нездіймана фермата на долях такту та її частинах

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.53-55.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування/ В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С.185-190.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.89-90.
4. Колесса М. Основы техніки диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.144-154.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.178-187.
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.: Музыка, 1967. – С.192-222.
7. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.162-163.

8. Разумний І. Посібник з диригування / І. Розумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.29-30.
9. Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980. – С.167-183.

ТЕМА 8

ПОДАЛЬШЕ ЗАСВОЄННЯ ДИРИГЕНТСЬКИХ СХЕМ У РІЗНИХ ДИНАМІЧНИХ ПОКАЗНИКАХ, ТЕМПАХ, ЗВУКОВЕДЕННІ

1. Амплітуда жесту.
2. Динаміка і темп як засіб розкриття емоційного змісту художнього твору.
3. Вдосконалення опанування основами диференціації рук.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.42-43.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С.173-184.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.71-75.
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.181-186.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.165-168.
6. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.40-41.
7. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов // М.: Музыка, 1967. – С.203-207.
8. Чесноков П. Хор и управление / П. Чесноков // М.:Муздержвидав, 1961. – С.151-157.

ТЕМА 9

ДИРИГЕНТСЬКІ ПРИЙОМИ ПОКАЗУ РОЗМІРІВ 6/8, 6/4 «НА ДВА» І «НА ЧОТИРИ» В РІЗНИХ ДИНАМІЧНИХ І ТЕМПОВИХ ПОКАЗНИКАХ

1. Диригентські схеми шестидольного розміру та їх різновиди.
2. Чергування сильних і слабких долей в такті та прийоми їх показу.
3. Вплив темпу на вибір диригентської схеми.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.61.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С.202-209.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.26-29.
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.27-29.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.61.
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.: Музыка, 1967. – С.54-55.

7. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.107, 112.
8. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.13-14.

ТЕМА 10 СИНКОПИ. АКЦЕНТИ.

1. Показ різних варіантів синкоп у диригентському жесті.
2. Прийоми показу акценту диригентським жестом на різні долі такту та її частини.
3. Значення характеру акцентового жесту у виразово-художньому відтворенні твору.

Основна література

- Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.67-68.
1. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С. 220-224.
 2. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.65-68.
 3. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.181-186.
 4. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.105-109.
 5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.: Музыка, 1967. – С.121-122.
 6. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.115.
 7. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.41-43.
 8. Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980. – С.130-153.

ТЕМА 11 ДИРИГУВАННЯ ХОРОВИХ ТВОРІВ У РОЗМІРІ 5/4, 5/8 («НА П'ЯТЬ», «НА ДВА») В РІЗНИХ ДИНАМІЧНИХ І ТЕМПОВИХ ПОКАЗНИКАХ

1. Види групування п'ятидольного розміру (2+3, 3+2).
2. Диригування хорових творів у п'ятидольному розмірі в різних динамічних і темпових показниках.
3. Диригентські схеми «на п'ять», «на два» та їх різновиди.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.83-86.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С.202-209.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.35-38.
4. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.24-30.

5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.59-60.
6. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.104-114.
7. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.15-16.
8. Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980. – С.41-77.

ТЕМА 12

ЗМІНА ТЕМПІВ ПОСТІЙНОЇ ШВИДКОСТІ

1. Прийоми переходу до швидких і повільних темпів.
2. Темп як один із засобів музичної виразності.
3. Значення ауфтакту в процесі показу раптової зміни темпу.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.22-24.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С.228-232.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.130-137.
4. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.186-189.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.171-177.
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.:Музыка, 1967. – С.104-117.
7. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.117-118.
8. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.40-41.

ТЕМА 13

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ РУХУ КОЖНОЇ РУКИ У ВІДПОВІДНОСТІ РИТМІЧНОГО РИСУНКУ ХОРОВИХ ПАРТІЙ

1. Прийоми виконання складних метроритмічних рисунків.
2. Нескладні зразки поліфонії.
3. Принципи ведення поліфонічних голосів.
4. Вираження художньої функції правої і лівої рук диригента.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.72-77.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування. – Івано-Франківськ, 2004. – С.123-132.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.18-22.
4. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.172-179, 179-181.

5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.99-104.
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.:Музыка, 1967. – С.232-253.
7. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.61-82.
8. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.30-33.

ТЕМА 14

ДИНАМІКА pp. ДИНАМІКА КРЕЩЕНДО І ДІМІНУЕНДО

1. Роль і значення динаміки в диригуванні.
2. Прийоми показу динамічних відтінків з урахуванням амплітуди диригентського жесту.
3. Емоційна виразність відтворення художнього образу при виконанні кресцендо і димінуендо.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // М.: Музыка, 1969. – С.41-43.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк // Івано-Франківськ, 2004. – С.173-184.
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн // М.: Музыка, 1972. – С.72-74.
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – С.181-186.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько // М.: Музыка, 1965. – С.202-203.
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин // Л.:Музыка, 1967. – С.314-316.
7. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов // Л.: Музыка, 1979. – С.117-118.
8. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний // К.: Музична Україна, 1968. – С.40-41.
9. Питання диригентської майстерності. – К.:Музична Україна, 1980. – С.133-152.

Рекомендовані хорові твори для опрацювання

1. Авдієвський А. аранж. укр. нар. пісень «Ой гаю мій, гаю», «Ой на ставу на ставочку», «Птичка невеличка», «Калино-малино, чом не процвітаєш» // Співає український народний хор імені Григорія Верьовки.-К.: Муз.Україна,1974.-С.8-11, 21.
2. Авдієвський А. Колискова // Болгарський А. Хрестоматія. – К.: Музична Україна, 1971
3. Бортнянський Д. Larghetto з концерту №13 // Шреєр-Ткаченко А. Хрестоматія української дожовтневої музики. – К.: Музична Україна, 1974. – С.165

4. Воробкевич І., сл. Т.Шевченка «Огні горять»
5. Гуно Ш. «Ніч» // Співає «Думка». – К.: Музична Україна.
6. Козак Є. «Ой, зацвіла черемшина», «Вівчарик».
7. Козицький П. обр. укр. нар. пісні «Ой коляда, колядниця» //Різдвяна псалма. – К.: Музична Україна, 1992. – С.68-70.
8. Колесса М. «Зоряна ніч», «Ой у полі криниченька»
9. Коломієць А. укр. нар. пісня «Іванчику-білоданчику» // Красс М. Хрестоматія з хорового диригування. – К.: Музична Україна, 1973. – Вип.1. – С.26.
10. Кошиць О. укр. нар. пісня «Зашуміла ліщинонька» // Болгарський А. – С.102-103
11. Леонтович М. обр. нар. пісень «Мак», «Зашуміла ліщинонька», «Гей у світлиці», Мала мати одну дочку», «Ой лугами-берегами» //Леонтович М. Хорові твори. – К.: Музична Україна, 1977.
12. Лисенко М. «Камо пойду от ліца Твогого Господи»; сл. Т.Шевченка «Сон».
13. Людкевич Ст. «Сонце заходить», «Сонце ся сховало»
14. Матюк В., «Веснівка» // Хорові твори укр. композиторів. – К.: Музична Україна, 1970.
15. Моцарт В. Ave verum corpus // Хоры немецких композиторов. – М., 1984. – С.30-33.
16. Перголезі Дж. Stabat mater // Pergolesi. Stabat mater. - №1 Grave. - S.3.
17. Рахманінов С. «Богородице, Діво», хор з опери «Алеко».
18. Ревуцький Л., сл. Т.Шевченка «Ой чого ти почорніло» // Коломієць А. Курс читання хорових партитур, 1977. – С.109.
19. Скорик М. «Хиляються ворота»
20. Стеценко К. «Літургія». – К., 1922.
21. Топольницький І., сл. Т.Шевченка «Хустина»
22. Фільц Б., сл. Л. Костенко «Чекайте квітами Весна», «Осінні хмари сірі, як слони» // Жива криниця: Хорові твори для дітей. – Тернопіль: СМП «Астон», 1998. – 40 с.
23. Фільц Б., сл. О. Олесь «Тануть сніги», «А вже Красне сонечко припекло», «Тихо у полі» // Світе тихий. Твори для дитячого хору. – Тернопіль: Астон, 2000. – 44 с.
24. Чайковський П. «Хор пастухів і пастушок» з опери «Пікова дама» // Полтавцев І. Курс чтения хоровых партитур. – М.: Музыка, 1964. – Ч.1. – С.161.
25. Штогаренко А. «Ой одна я, одна», «На вгороді коло броду».
26. Шуман Р. «Цигани» // Красс М. – Хрестоматія з хорового диригування. – К.: Музична Україна, 1973. – Вип.1. - С.83.

Зміст курсу (3 рік навчання)

Тема 1. Поглиблення та вдосконалення умінь і навичок диригування набутих на попередніх курсах

1. Технічна і художня сторони диригентського мистецтва.

Оптимальне співвідношення технічної та художньої сторін диригентського мистецтва. Елементи диригентської мови жестів. Побудова і функції диригентського апарату. Типи диригентських рухів рук. Емоційне забарвлення, звуковедення, показ вступів, зняття. Роль міміки. Інтерпретація хорових творів.

2. Основні схеми диригування.

Принципи основних диригентських схем. Структура диригентського жесту при показі сильних та слабких долей такту. Залежність диригентської схеми від розміру і темпу музичного твору.

Функції диригентського жесту:

- випередження фіксації.
- поділ жестів на сильні і слабкі.

Амплітуда диригентського жесту. Основні принципи вибору амплітуди жесту. Велика, середня і мала амплітуди жесту.

3. Диригентська схема.

Основні принципи, характер диригентських жестів: закономірність, ритмічність, чіткість, якість схеми і диригентського рисунку, емоційність і раціональність жесту. Свобода і природність диригентських жестів. Підготовленість будь якого показу. Принципи диригування хорових творів у різних темпах і динамічних показниках.

4. Диригентські навички.

Самостійні функції правої і лівої. Стаккато і прийоми його диригування. Агогіка, акценти фермати. Поєднання різних ритмічних малюнків у правій і лівій руках. Диригування змішаних розмірів. Зміна темпів.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 22 - 28.
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 73 -79.
3. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков. – М.: Музыка, 1967. – С. 22-30, 80-90.
4. Канерштейн И. Вопросы дирижирования / И. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С.12-18, 47-64, 68-70.
5. Колесса М. Основы техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 15-20.
6. Мусин И. Техніка дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 198 - 208.

Додаткова література

1. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники / К. Ольхов. – Л.: Музыка, 1979. – С. 26-39.

2. Пархоменко Л. Українська хорова п'єса. – К.: Наукова думка, 1979. – С. 3-39.
3. Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 3-32.
4. Могутній засіб виховання. – Л.: Музика, 1978. – С. 7-10

Тема 2. Диригування перемінних розмірів у помірному і помірно-швидкому темпі.

1. Характерні особливості перемінних розмірів.

Знання, вміння та швидка орієнтація як основні елементи диригування перемінних розмірів. Відчуття сильної та слабкої долей у перемінних розмірах.

2. Структура музичних творів у залежності від перемінних розмірів.

Особливості роботи над диригентськими схемами у творах з перемінними розмірами. Добре знання твору в цілому та чергування різних розмірів одних з одними. Основне правило при диригуванні перемінних розмірів - чітка, виразна схема і підкреслення першої долі «раз» в змінах схем при повній ідентичності тривалостей різних долей цих тактів. Перемінні розміри з різними знаменниками. Орієнтація на найменшу вимірну вартість.

3. Залежність вимірної ритмічної вартості від зміни розміру.
Збереження сталого темпу при чергуванні різних ритмічних вартостей. Спосіб позначення сталого, незмінного темпу із зміною розміру. Вплив вимірної вартості на вибір диригентської схеми. Динамічні показники та їх вплив на перемінні розміри.

4. Темпові зміни та їх вплив на виконання перемінних розмірів.

Змінні темпи та їх вплив на вибір схеми в перемінних розмірах. Ампулітуда жесту при змінні темпу. Значення ауфтакту при диригуванні у перемінних розмірах. Проблема поступового переходу від одного метру до іншого при змінних темпах. Зміна метру способом прискорення, або уповільнення диригентського жесту. Основні показники темпових переходів з урахуванням розмірів.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 102 - 103
2. Доронюк В. Курс техники диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 225-227
3. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 84-92
4. Малько Н. Основн техники дирижирования / Н. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 70
5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 111 - 117
6. Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 42 - 49
7. Розумний І. Посібник з диригування / І. Розумний. – К.: Музична Україна, 1972. – С. 18

Додаткова література

1. Канерштейн И. Вопросы дирижирования / И. Канерштейн. – М. – Музыка, 1972. – С. 130-137
2. Падалка Л. Виховання ансамблю в хорі / Л. Падалка. – К.: Мистецтво, 1969. – С. 62-64
3. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1962. – С. 169-172
4. Форбштейн А. Музыка / А. Форбштейн. – Л.: Музыка и эстетика, 1976. – С. 118

Тема 3. Диригування в розмірах 3/2, 3/4, 3/8, «на три», «на раз» в різних темпових і динамічних показниках.

1. Диригування творів у розмірі 3/2 на «на три».

Диригування на 3/2 в помірному та помірно-швидкому темпі Ауфтакт та зняття на різних долях такту. Відтворення точного ритму та метру з виразним малюнком схеми. Залежність диригентських схем від темпових показників. Критерії вибору прийомів дроблення основних метричних одиниць.

2. Дроблення основної метричної одиниці в повільних темпових показниках.

Значення темпу для поділу основної метричної одиниці. Характерні особливості диригентських жестів при відтворенні метричного дроблення. Співвідношення сильних, відносно сильних та допоміжних долей у творі при диригуванні 3/2 у повільному темпі.

3. Диригування твору у розмірі 3/2, 3/4, 3/8 в швидких темпах. Структура диригентської схеми. Характер звуковедення. Прийоми показу вступів та зняття на різні долі такту. Проблема стирання граней між окремими долями такту у швидких темпах. Структура диригентської схеми. Характер звуковедення. Прийоми показу вступів та зняття на різні долі такту. Проблема стирання граней між окремими долями такту у швидких темпах.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М. : Музыка, 1969. – С. 62
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 202-209
3. Ермиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Ермиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 17-18
4. Канерштейн И. Вопросы дирижирования / И. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 98
5. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 18-19, 63
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 31-51

Додаткова література

2. Иванов-Радкевич А. Пособие начинающих дирижеров / А. Иванов-Радкевич. – М.: Музыка, 1997. – С. 57

3. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 51

4. Разумний І. Практичний посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Держвидав, 1959. – С. 20-21

Тема 4. Дроблення основної метричної одиниці в розмірах 4/4, 3/4, 2/4 в повільних темпах.

1. Загальний принцип тактування дроблених метричних одиниць.

Причини, спосіб і характер дроблення диригентських жестів. Залежність технічних засобів диригування від музичного тексту. Аналіз метричної структури тексту. Роль показників метричної структури та способи їх тактування.

2. Форма і зміни диригентського рисунку.

Відображення жестом внутрішнього змісту музичного твору. Показ сильних та відносно сильних долей такту з поділом кожної долі. Амплітуда жесту цих долей. Роль кисті при показі дроблення. Значення «точки» при диригуванні дроблених долей.

3. Епізодичний характер дроблення долей.

Причини дроблення долей, що носить епізодичний характер (сповільнення, кінець побудови фрази, підготовка кульмінації і т.д.). Використання дроблення ритмічного рисунку в місцях логічно оправданих розвитком музики.

Недоліки, які виникають при зловживанні дробленням.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 48 - 49, 92 - 93

2. Еремиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Еремиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 31 -32

3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1965. – С. 91

4. Кагадеев А. Техника хорового дирижирования / А. Кагадеев. – Минск: Высшая школа, 1968. – С. 47-51

5. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 42 - 55

6. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 60 - 70

7. Разумний І. Практичний посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Держвидав, 1959. – С. 20-21

Додаткова література

2. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 75-76

3. Иванов-Радкевич А. Пособие для начинающих дирижеров / А. Иванов-Радкевич. – М.: Музыка, 1977. – С. 66,81,84, 87

4. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. – С. 184- 185

Тема 5. Темп. Залежність амплітуди жесту від темпу. Прийоми відтворення метру в різних темпах.

1.Значення темпу як засобу визначення характеру музичного твору

Сталі темпи. Змінні темпи. Виховання відчуття темпу як важливого диригентського вміння. Прийоми виховання відчуття сталих темпів. Вплив темпу на вибір диригентської схеми.

2. Амплітуда диригентського жесту та його характеристика в залежності від ритмічних показників.

Залежність амплітуди диригентського жесту від динаміки, темпу, характеру музики. Залежність амплітуди диригентського жесту від кількісного складу колективу, від стильових особливостей музичного твору. Амплітуда диригентських жестів в процесі виконання творів у повільних темпах. Дроблення основної метричної долі в залежності від темпу. Напрямок руху диригентських жестів. Використання великої амплітуди жесту при диригуванні творів написаних у помірному і повільному темпах на її межі. Відповідність амплітуди по вертикалі амплітуді жесту по горизонталі. Виконання творів у помірному і повільному темпах в середній амплітуді при динаміці *f* і *mf*, *tr*.

3. Виконання творів у швидких і помірних темпах, які диригуються диригентським жестом малої амплітуди при нюансах *tr*, *p*.

Використання зменшеної амплітуди жестів у диригуванні творів написаних у швидкому темпі при динаміці *p*, *pp*. Збільшення динаміки жесту при швидкому темпі. Досягання сильної динаміки у швидкому темпі не за рахунок збільшення амплітуди, а переміщенням площини диригування.

Залежність зменшення амплітуди рук диригента від швидкості темпу рахованих долей. Прямий вплив швидкості чергування жестів на амплітуду диригентських жестів.

4. Раптовість і поступовість змін темпу в музичному творі.

Рівномірність і якнайбільша ощадливість жестів головна умова поступових темпових змін. Зміна схеми тактування при раптовій зміні темпу. Прийоми переходу від одного виду схеми в другий. Запорука доброго виконання музичного твору є правильно взятий темп.

Основна література

2. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 60-95

3. Малько Н. Основи техніки дирижування / Н. Малько. – М.: Музика, 1965. – С. 60-85

4. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музика, 1969. – С. 92 - 93

5. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 229-231

6. Мусин Н. Техника дирижирования / Н. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 140-142

7. Разумний І. Практичний посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Держвидав, 1959. – С. 20-39.

8. Канерштейн И. Вопросы дирижирования / И. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С.25

Додаткова література

1. Птица К. Хрестоматия по технике хорового дирижирования / К. Птица. – М.: Госмузиздат, 1963. – С. 27

2. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов. – Л. : Музыка, 1979. – С. 54 - 61

Тема 2. Відтворення розмірів 2/2 і 4/4 (alla breve) у диригентському жесті в залежності від темпу

2. Варіанти тактування творів у розмірі 2/2. Залежність диригентської схеми від ритмічної структури музичного твору. Відчуття пульсацій при диригуванні „на два” та три поділі долей. Амплітуда жестів. Диригування творів у розмірі 2/2 у різних темпах.

3. Дроблення основної метричної одиниці в повільних темпах. Напрямок руху долей при показі дроблених метричних одиниць. Проблема ауттакту при дробленні основних долей такту. Показ штрихів в різних динамічних показниках при дробленні метричних одиниць.

4. Диригування творів у розмірі 2/2 у швидкому темпі. Характеристика дводольного жесту при диригуванні розміру 2/2 „на два”. Прийоми тактування творів у дводольному розмірі. Визначення спільних та відмінних рис між диригентськими схемами 2/2 і 2/4. Особливості диригентської схеми і диригентського рисунку та їх взаємозв'язок. Особливості диригування 4/4 (**alla breve**) коли чотирьох-дольний такт, в якому рахунок ведеться не чвертями, а половинними нотами. Позначаються знаком коли складний такт перетворюється в простий дводольний половинний 2/2.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 88

2. Иванов-Радкевич А. Пособие для начинающих дирижеров / А. Иванов-Радкевич. – М.: Музыка, 1977. – С.41

3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1965. – С. 25

4. Колесса М. Основи Техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 43, 93

5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 49 - 51

6. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники / К. Ольхов. – Л.: Музыка, 1979. – С. 54-61

Додаткова література

1. Малько Н. Основи техніки дирижирования / Н. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 53

2. Розумний І. Практичний посібник з диригування / І. Розумний. – К.: Музична Україна, 1968. – С. 20-21

3. Птица К. Хрестоматия по технике хорового дирижирования / К. Птица. – М.: Государственное музыкальное издательство, 1963. – С. 27

Тема 3. Тривале крещендо і димінуендо, раптове форте і раптове піано.

1. Показ довгої зміни динаміки крещендо на великому відрізку звучання за допомогою різних образних жестів.

Поступова прогресія наростання сили звучності, яка повинна досягнути кульмінації у вказаному відрізку музики. Необхідність розрахунку свого жесту так, щоб його виразність охопила вказаний відрізок твору. Досягнення прийому крещендо за допомогою зміни диригентських позицій рук. Поступове посилення удару наголошених долей такту - прийом показу крещендо при штриху нон легато і стаккато.

2. Основні прийоми диригентської техніки при досягненні димінуендо; зменшення амплітуди диригентського жесту і за допомогою лівої руки, яка виражає поступове зменшення сили звучання. Виконання димінуендо- шляхом зменшення інтенсивності амплітуди жесту і за рахунок переведення його з верхньої диригентської позиції в першій площині по діагоналі до себе в нижню позицію третьої площини. Досягання потрібного динамічного нюансу за допомогою збільшення чи зменшення амплітуди диригентського жесту.

3. Розкриття змісту твору за допомогою витончених, яскравих, динамічних показників. Різні прийоми диригентських жестів у змінах динамічних відтінків раптове форте і раптове піано. Активний ауфтакт до раптового форте і енергійний захват у верхню позицію. Здійснення раптової зміни динамічного показника музики обома руками. Виконання після нюансу форте, стрімким активним жестом, що рухається в нижню позицію - раптове піано. Досягнення нюансу раптове піано завдяки зверненій до виконавців долоні «стоп», «заборонено». Дотримання необхідних умов в процесі виконання раптово змінних динамічних показників. Залежність прийомів показу раптового форте і раптового піано від музичного матеріалу, його гармонічної насиченості, від ритмічної структури, від теситурного положення хорової партії, від звуковедення.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 41-43
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 173-184
3. Канерштейн И. Вопросы дирижирования / И. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 72-74
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 181-186
5. Малько Н. Основи техніки дирижирования / Н. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 202 - 203

6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 314 - 316

7. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов. – Л.: Музыка, 1979. – С. 117-118.

8. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1968. – С. 40-41

Додаткова література

1. Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 133-152

Тема 4. Прийоми диригування поліфонічних творів (імітація, канон, фугато, виділення теми та ін.)

1. Диригування музичних творів поліфонічного складу.

Особливості диригентського виконавства поліфонічних творів. Характеристика головних і побічних мелодій, їх диригентське проведення та збереження цілісної гармонічної побудови. Диригентські вимоги до виконання хорових творів куплетно-варіаційної форми. Диригентське забезпечення голосоведіння у творах поліфонічної побудови.

2. Особливості диригування поліфонічними творами.

Особливості диригентського виконавства хорових творів, написаних в стилі імітації, канону, фуги. Диригентське виділення головних партій, динамічних показників, темпів та їх узгодження у звучанні. Особливості виконання тематичного матеріалу згідно структури музичного твору. Врахування хорових тембрів у процесі поліфонічного проведення згідно номерів, епізодів частин побудови музичного образу та твору в цілому.

3. Твори поліфонічної фактури та проблеми управління динамічними показниками.

Особливості проведення хорових партій у творах поліфонічно-імітаційної фактури. Виділення основних та побічних музичних тем. Знакова система диригування у процесі динамічного забезпечення виконання в стилі імітації, канону, фуги. Тембральне та динамічне узгодження між хоровими партіями. Основні вимоги до цього узгодження.

4. Прийоми диригування імітацій, канонів і фуг.

Технічні прийоми виділення головного і загущування другорядного в фугато і фузі. Ньюансування тем, відповідей і протискладень. Диригування народних пісень підголоскової та імітаційно-поліфонічної фактури. Диригування народно-підголоскових пісень із поліметричними тактами. Особливості диригування творів поліфонічного складу для дитячого хору.

5. Диригування складних поліфонічних творів (фугато і фуга)

Найбільш важливі, характерні особливості диригування поліфонічними творами, фугато, фуги. Чітке розмежування функції правої і лівої руки в залежності від голосоведіння. Показ дихання, як до вступів хорових партій, так і в тих місцях, де даються спеціальні вказівки про дихання. Основні диригентські завдання: передача різного звуковедення, характеру музики,

складної метро ритмічної фактури, агогічних змін, динаміки, емоційної насиченості звучання твору.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 103 - 107
2. Білявський Є. Засвоєння сучасної музичної мови в хорі / Є. Білявський. – К.: Музична Україна, 1999. – С. 4-38
3. Єгоров О. Теорія і практика роботи з хором / О. Єгоров. – К.: Держвидав, 1961. – С. 203 -224
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 119-129, 186-189, 99-106-119
5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 182 - 198
6. Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 33-40
7. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956. – С. 99 - 103, 129 - 135
8. Серганюк Ю. Серганюк Л. Їжак В. Методика аналізу хорових творів. – Івано-Франківськ, 1992. – С. 16 - 36
9. Книга о музыке /сост. Г.Головинский, М. Райтерштейн / М.: Советский композитор, 1988. – С. 62 - 71

Додаткова література

1. Пономарков И. Строй и ансамбль хора / И. Пономарков. – М.: Профиздат, 1960. – С. 226 – 238
2. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. – С. 118, 190 - 236

Тема 5. Прийоми диригування речитативними і сольними партіями в оперних сценах. Навики диригування з паличкою.

1. Диригування оперних сцен та їх характеристика в процесі виконавства.

Оперні сцени та їх різновиди. Солісти, хори в оперних сценах. Особливості диригування сольними партіями і речитативами. Дитячі хори, їх різновиди та характеристика. Розвиток основних та побічних музичних тем, хорів і акомпанементу солістів та особливості їх диригування.

2. Основні диригентські прийоми виконання оперних сцен у супроводі оркестру з солістами, хором.

Диригування оперних сцен при наявності хору, оркестру. Особливості і основні характеристики їх в процесі виконавства. Диригентське ведення соліста і хору в супроводі оркестру. Особливості в їх виконавстві. Репетиції та їх характеристика з точки зору організації та проведення.

3. Використання диригентської палички диригентом у тих випадках, коли симфонічний оркестр відіграє роль рівноправного партнера, як і там де він обмежується самим лише акомпанементом.

Досягнення великої ритмічної точності виконання за допомогою вмілого, віртуозного володіння диригентською паличкою. Примінення диригентської палички у випадках де йдеться про застосування так званої дрібної техніки тактування (особливо у диригування оркестром). Усвідомлення диригентської палички як продовження руки диригента.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования. – М.: Музыка, 1969. – С. 103 – 107
2. Завадинський Д. Вибір тактових схем / Д. Завадинський // Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 41 – 77
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 110 - 114, 114-142
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 119-9134, 186-189
5. Мусин Н. Техника дирижирования / Н. Мусин – Л.: Музыка, 1967. – С. 182 - 198
6. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав УРСР, 1956. – С. 105 - 116.
7. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 19-36
8. Серганюк Ю. Серганюк Л. Їжак В. Методика аналізу хорових творів. – Івано-Франківськ, 1992. – С. 75 - 87

Додаткова література

1. Птица К. Очерки по технике дирижирования хором / К. Птица. – М.: Музыка, 1960. – С.35-41
2. Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 78 - 142

Тема 6. Диригування семидольних розмірів «на три», «на чотири» в різних темпах

1. Загальний принцип засвоєння семидольної схеми. Структура семидольного розміру. Диригентська схема та характерні особливості її будови. Залежність побудови схеми від ритмічних та темпових особливостей музичного матеріалу. Вплив літературного тексту на ритмічний поділ схеми. Принцип вибору диригентської схеми в семидольному розмірі.

2. Диригування твору у схемі 7/4 та 7/8 в повільному темпі. Внутрішній ритмічний склад такту. Показ ауфтактів при прийомі дроблення долей у повільних темпах. Виділення сильної і відносно сильної долей такту при різному ритмічному поділі.

3. Диригування твору в семидольній схемі в швидкому і дуже швидкому темпі.

Проблема злиття жестів при диригуванні семидольної схеми в швидких темпах. Групування складових частин такту при диригуванні «на три», на «на чотири».

Основна література

5. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования. – М.: Музыка, 1969. – С. 94-97
6. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 202-209
7. Канерштейн И. Вопросы дирижирования / И. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 38
8. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 49-51, 61-84
5. Малько Н. Основи техники дирижирования / Н. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 61
6. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – С. 59 - 61
7. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1968. – С. 16, 22

Додаткова література

1. Еремиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Еремиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 24
2. Кагадеев А. Техника хорового дирижирования / А. Кагадеев. – Минск: Высшая школа, 1968. – С. 56-58
3. Пархоменко Л. Українська хорова п'єса / Л. Пархоменко. – К.: Наукова думка, 1979. – С. 115-117

Тема 7. Диригування в швидких темпах. Відпрацювання «дрібної» техніки, роль кисті і амплітуди жесту під час диригування в швидких і дуже швидких темпах.

1. Проблема «точки» при диригуванні швидких темпів.

Групування долей такту в один основний жест. Виділення основного жесту як найсильнішого. Злиття та об'єднання окремих з основними сильними жєстами, причому домінуючого значення набуває перший. Кистовий жест як найбільш доцільний при диригуванні схем в швидкому темпі. Амплітуда жесту диригента під час виконання творів у швидких темпах. Значення ауфтакту та його амплітуда в показі диригентом швидкого темпу.

2. Тактування в швидких темпах цілого такту за допомогою одного жесту, або «на раз».

Злиття жестів при диригуванні швидких темпів. Показ вступів у швидких темпах. Точка зняття в різних долях такту. Проблема дикції у творах з швидким темпом. Диригування тридольної схеми «на раз». Зняття різних долей такту в диригентській схемі «на раз».

3. Диригування в складних дво -, три - і чотирискладових розмірах. Орієнтування не так на швидкість чергування окремих ритмічних вартостей, як на зміст, настрій або характер даного музичного твору. Рахування не окремих вимірних ритмічних вартостей, які доволі швидко чергуються одні з одними, а цілі групи по три вимірні ритмічні вартості в кожній. Тактування кожної такої

групи одним жестом. Залежність диригентської схеми від характеру виконуваного твору.

Основна література

1. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 229-232
2. Еремиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Еремиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 35
3. Канерштейн И. Вопросы дирижирования / И. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 42
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 62-65
5. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов. – Л.: Музыка, 1979. – С. 117-119
6. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1968. – С. 39

Додаткова література

2. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – С. 72-73
3. Иванов-Радкевич А. Пособие для начинающих дирижеров / А. Иванов-Радкевич. – М.: Музыка, 1977. – С. 105
4. Кагадеев А. Техника хорового дирижирования / А. Кагадеев. – Минск: Высшая школа, 1968. – С. 251

Тема 8. Загальні правила пристосування основних схем та їх варіантів до різних розмірів.

1. Вибір схем під час виконання творів у швидкому і дуже швидкому темпах. Схема тактування «на раз» $2/4, 3/4, 3/8, 4/8, 5/8$. Схема тактування «на два» $4/4, 5/8, 5/4, 6/8$. Схема тактування «на три» $7/4, 9/8$. Схема тактування «на чотири» $9/8, 12/8$. Схема тактування «На п'ять» $11/8$

2. Залежність схеми тактування від розміру і темпу виконуваного твору.

Розмір такту і вибір схеми тактування у швидкому темпах. Вплив швидкості темпу, фактури, характеру музики на формування схеми тактування. Відповідність схем тактування при незмінному тактовому розмірі (раптово чи поступово) змінам темпу. Два способи тактування змішаних розмірів. Підкреслення невеликим акцентом подовженої долі. Форми тактового групування.

3. Залежність диригентської схеми від поліметричних поєднань.

Особливості тактування творів з поліметричними тактами. Особливості диригування оперних сцен з поліметричними тактами і варіантами вибору диригентських схем. Складність завдань виконання творів, написаних у швидких і дуже швидких темпах.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 88 - 91, 102 - 103
2. Дмитриевский Г. Хорознаводство і керування хором / Г. Дмитриевський. – К.: Держвидав УРСР, 1961. – С. 72-73
3. Еремиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Еремиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 26-43
4. Егоров А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин / А. Егоров. – Л.: Музгиз, 1959. – С. 49 - 60
5. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1969. – С. 18-44, 103-109, 206-231
6. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Держвидав УРСР, 1960. – С. 85-97
7. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько. – М.: Музыка, 1967. – С. 47-73
8. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – М.: Музыка, 1967. – С. 47 - 73
9. Разумний І. Практичний посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Держвидав УРСР, 1968. – С. 19-31, 34-36
10. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. – С. 138 – 178

Додаткова література

1. Медыш Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин / Я. Медыш. – М.: Музыка, 1978.
2. Ольхов Г. Вопросы теории дирижерской техники / Г. Ольхов. – М.: Музыка, 1979. – С. 152-158
3. Струве Г. Школьный хор / Г. Струве. – М.: Просвещение, 1981. – С. 48 - 66

Тема 9. Диригування творів з чергуванням простих і складних метрів

1. Тактування перемінних розмірів з чергуванням простих і складних метрів. Схеми тактування з чергуванням простих і складних метрів у перемінному розмірі залежно від темпу їх виконання. Особлива уважність і швидка реакція диригента при виконанні творів, у яких чергуються різні розміри. Точний показ схеми при зміні темпу. Відчуття і чітке виконання сильної долі. Особлива увага при зміні схеми тій долі, якої не було в попередньому такті. Чітке відчуття ритму при диригуванні несиметричними тактами з нерівними по тривалості долями. Особливості роботи над диригентськими схемами у творах з чергуванням простих і складних розмірів.

2. Залежність вимірної ритмічної вартості від зміни розміру. Завдання диригента під час виконання творів з чергуванням різних метрів. Труднощі при переміні метричних долей такту: $3/2 - 2/4 - 3/8$; $3/8 - 2/8$; $3/4 - 3/8 - 4/4$.

Розвиток здібності виконувати ритмічні рисунки з синкопами, дуолями, тріолями і т.д.; прискореннями, затриманнями, різною динамікою.

Диригентські завдання під час розучування творів з чергуванням простих і складних метрів. Прийоми подолання технічних труднощів у виконанні творів швидкого темпу.

3. Одночасне тактування різних розмірів.

Диригування різних розмірів коли тактові риси їх цілком збігаються. Коли тактові риси збігаються в окремих хорових голосах чи групах голосів. Тактування однієї схеми за допомогою однієї руки, а другої за допомогою іншої. Складність такого важкого диригування «Опорні пункти», на які в тактуванні припадають спільні для обох цих розмірів жести. Чіткість і виразність виконання таких «опорних» жестів.

Основна література

1. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Держвидав УРСР, 1960. - С. 85-97
2. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько. – М.: Музыка, 1967. - С. 47 -73
3. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1969. - С. 18-44, 103-109, 206-231
4. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. - С. 88 - 91, 102 - 103
5. Егоров А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин / А. Егоров. – Л.: Музгиз, 1959. - С. 49 – 60
6. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав УРСР, 1961.- С. 72-73
7. Мусин Н. Техника дирижирования / Н. Мусин. – М.: Музыка, 1967. - С. 47 - 73
8. Разумний І. Практичний посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Держвидав УРСР, 1968 - С. 19-31, 34-36

Додаткова література

1. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов. – 4.2 гл. 1. М.: Музыка, 1979. - С. 152 - 158
2. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. - С. 138 - 175, 175 - 178.
3. Медынь Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин / Я. Медынь. – М.: Музыка, 1978

Тема 10. Прийоми диригування в оперно-хорових сценах, кантатах, частинах ораторій

1. Вибір технічних прийомів диригування залежно від структури великих вокально-хорових творів.

Форми, методи і способи вивчення музичних творів великих форм. Аналіз структурних особливостей кантат, частин ораторій. Складення виконавського плану. Аналіз складних місць партитури. Вибір тактових схем залежно від метроритму, темпу, характеру музичних образів окремих частин, номерів, епізодів. Прийоми диригування оркестровим супроводом. Оркестр -

рівноправний партнер з хором. Ансамблевисть, пропорціональність, рівновага звучності у поєднанні з хором.

2. Визначення диригентських завдань у процесі диригування оперних сцен.

Етапи роботи диригента над партитурою оперних сцен. Шляхи початкового ознайомлення з твором. Цілісний аналіз сцени; музично-теоретичний, виконавський аналіз диригентських прийомів і засобів, аналіз технічних труднощів диригування. Способи вивчення партитури диригентом. Конкретність диригентських завдань під час диригування хором. Швидкість реакції диригента на зміни настроїв твору.

3. Особливості диригування оперно-хорових сцен, кантат, частин ораторій, написаних для дитячого хору.

Основні етапи і методи вивчення великих творів з дітьми у різні їх вікові періоди. Реалізація принципів єдності емоціонального і свідомого, художнього і технічного при розучуванні значних за обсягом творів. Самостійна підготовка студента до виконання у класі диригування фрагментів окремих частин сюїт, кантат для дитячого хору. Залежність диригентських жестів від хорових і оркестрових тембрів. Виразний афтакт - важлива умова виразного диригування творів у супроводі оркестру.

Основна література

1. Завадинський Д. Вибір тактових схем / Д. Завадинський. – К.: Музична Україна, 1980, - С. 41 - 77
2. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. - С. 110-114, 114-142
3. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Держвидав УРСР, 1960. - С. 119-120, 129-134, 186-189
4. Мусин Н. Техника дирижирования / Н. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. - С. 182-198
5. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав УРСР, 1956. - С. 105 - 116
6. Птица К. Очерки по технике дирижирования / К. Птица. – М.: Музгиз, 1948. - С. 137 - 150
7. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. - С. 206 - 220
8. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музгиз, 1961. - С. 174 - 237

Додаткова література

1. Андреева Л. Бондарь М. Данилин Н. Искусство хорового пения / Л. Андреева, М. Бондарь, Н. Данилин. – М.: Музгиз, 1963. - С. 33 - 48
2. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав УРСР, 1961. - С. 85-94
3. Живов В. Вопросы теории и практики подготовки учителя / В. Живов. – М.: 1979. - С.35-52
4. Ивакин М. Хоровое творчество М. Мусоргского / М. Ивакин. – М.: Музыка, 1969. - С.3-30

Тема 11. Дальший розвиток самостійності кожної руки в процесі диригування складними музичними творами

1. Основні функції правої руки під час диригування.

Тактування як одна з основних функцій правої руки під час диригування. Показ вступів окремим голосам або інструментам, керування диханням, зняття звучання. Завдання художнього порядку, доручені правій руці. Показ правою рукою штрихів, динаміки, темпових змін та інших технічних і виражальних прийомів.

2. Виразальні можливості лівої руки.

Підготовка уваги виконавців до вступу. Роль лівої руки у показі динаміки, колориту, характеру звучання, акцентів, артикуляції. Значення лівої руки у відтворенні імпровізаційності та емоційності при керуванні виконавцями.

3. Незалежність рук при диригуванні.

Принцип ведення поліфонічних голосів. Вступи, показ переходу з одного голосу на інший, ведення окремої теми або підголоску. Виділення кульмінаційних моментів у фразі. Взаємодія рук при диригуванні. Координація рухів рук. Виконання вправ для лівої та правої рук з метою удосконалення їх самостійності.

Основна література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. - С. 72 - 77
2. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. - С. 123-132
3. Канерштейн И. Вопросы дирижирования / И. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. - С. 80
4. Колесса М. Диференційовані жести у диригуванні / М. Колесса // Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980. - С. 33 - 40
5. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. - С. 228, 286

Додаткова література

1. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. - С.80
2. Кагадеев А. Техника хорового дирижирования / А. Кагадеев. – Минск: Высшая школа, 1968.- С. 113-118
3. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько. – М.: Музыка, 1965. - С. 201 - 202
4. Птица К. Очерки по технике дирижирования / К. Птица. – М.: Музыка, 1948. - С. 22 - 24

Тема 12. Тактування особливих видів ритмічного поділу

1. Особливості тактування 4 особливих видів ритмічного поділу.

Дроблення тривалостей на довільну кількість рівних частин, які не збігаються з їх основним поділом. Дуоль, тріоль, квінтоль, секс толь. Звучання більшої, або меншої кількості таких самих ритмічних вартостей в часі, який

призначений для звичайної кількості ритмічних вартостей. Розчленування рахованої долі на складові частини.

2. Ритмічні угруповання внаслідок поділу долі.

Відмічання у повільному темпі жестами майже кожної складової частини. Поділ ноти не на дві, а на три однакові ритмічні вартості. Відмічання у повільному темпі жестами майже кожної складової частини тріолі. Поділ окремих жестів чотиридольної схеми, де знаходяться тріолі на два, неоднакової величини рухи. Дроблення жестів «на два» (у повільному темпі) на половину менших. Відмічання тріолі за допомогою одного малого руху. Виконання квінтолі точно в часі призначеному для двох четвертей або чотирьох восьмих. Тактування квартолі у швидкому темпі за допомогою одного жесту. Тактування квартолі в помірному темпі «на два». Тактування квартолі у повільному темпі «на чотири». Тактування секстолі у швидких темпах за допомогою одного жесту. Тактування секстолі у помірних і повільних темпах двоюкими способами: дводольну за дводольною, тридольну за тридольною схемами.

3. Спеціальні прийоми диригування долей зі складним ритмом, що змінюється.

Ритмо-інтонаційні зв'язки звуків в середині долі. Керівництво ритмічною пульсацією в середині долі. Розчленування рахованої долі на складові частини. Вибір способів відображення в жестах особливих видів ритмічного поділу. Визначення кількості ритмічних вартостей, темпу музичного твору, в якому знаходиться цей ритмічний поділ та його наголоси. Виконання усіх схем, за якими відмічають дуолі, тріолі, квартолі, квінтолі в часі і місці, призначеному для тих долей такту, в яких знаходяться дані особливі види ритмічного поділу.

Основна література

1. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Держвидав УРСР, 1960. - С. 172-179
2. Мусин Н. Техника дирижирования / Н. Мусин. – Л: Музыка, 1967. - С. 155 - 182
3. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 226-232
4. Малько Н. Основи техніки дирижирования / Н. Малько. – М.: Музыка, 1965. - С. 60 - 87
5. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. - С. 94 - 97
6. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1969. - С. 31 - 43
7. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. - С. 40 - 44

Додаткова література

1. Иванов-Радкевич А. Пособие для начинающих дирижеров / А. Иванов-Радкевич. – М.: Музыка, 1977.- С. 91-94
2. Еремиаш О. Практические советн по дирижированию / О. Еремиаш. – М.: Музыка, 1964. - С. 45-48
3. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка. – М.: Музыка, 1967.

Рекомендовані хорові твори для практичних занять з диригування.

Хорові твори без супроводу:

1. Бетховен Л. укр. текст М. Литвинця. Мінківський О. с. 95
2. Воробкевич С. сл. Т.Г. Шевченка «Огні горять». Мінківський О. с. 49
3. Верьовка Г. сл. І.Франка «Не забудь юних днів». Повне зібрання творів.
4. Донаті Б. «Мы днем весенним» Іконник В. с. 28
5. Калінніков В. «Осінь». Сл. О.Пушкіна Мінківський О. с. 66
6. Колесса Ф. обр. Укр. нар. пісні «По барвінок» Майчик І. «Ей, голяна» с. 77
7. Кошиць О. укр.нар. пісня «Вийди Грицю на вулицю». Мінківський О. «Ой, пряла б я куделицю». К. Мистецтво, 1965
8. Кюї Ц. сл. Д. Ратгауза «Заснуло все» с. 60
9. Крупка О. Повстанська пісня «Ой у лісі на полянці»
10. Леонтович М. укр. нар. пісня «За городом качки пливуть», «Легенда», «Літні тони», «Льодолом». Мінківський О.
11. Людкевич С. «Сонце ся сховало» укр.нар. пісня. Вибрані твори. К. 1960. с. 34
12. Лятошинський Б, сл. О.Пушкіна «Весна», «Літо», «Зима». «Котилася зірка з неба». Коломієць А. с. 131
13. Нижанківський О. сл. Федьковича «Гуляли» с. 120. «Золоті зорі» с. 132. О. Шреєр -Ткаченко.
14. Січинський Д. сл. І.Франка «Непереглядною юрбою»
15. Степовий Я. сл. Л. Українки «Колись нашу рідну хату» Мінківський О. с. 44
16. Свірідов Г. сл. О. Пушкіна «Наташа» з хорового циклу «Пушкінський вінок».
17. Юцевич С. обр. Укр. нар. пісні «Моя фрайречко». Майчик І. с. 100
18. Ярославенко Я. обр. Укр. нар. пісні «Над водав кряк». Майчик І. с. 37. «Як єм була єще мала», с. 73

Хорові твори з супроводом:

1. Верді Дж. «Ти прекрасна, о наша Вітчизно». з опери «Навуходоносор» укр. текст І. Гончаренка. Богатирьов В. с. 52
2. Вахнянин А. сл. Т.Шевченка «Садок вишневий коло хати». Коломієць А. с.124
3. Глінка М. «Попутна пісня». Переклад для хору М. Вериківського укр. текст Б. Тена. Богатирьов В. с. 35
4. Кирейко В. «Колискова» з опери «У неділю рано зілля копала», сл. М.Масенка. Колесников В. с. 49
5. Лисенко М. «Ой нема, нема ні вітру ні хвиль».
6. Лисенко М. «Безмежнеє поле». Переклад для хору В. Брілліанта. Серганюк Ю. с. 35
7. Людкевич С. сл. Т. Г. Шевченка «Чи ми ще зійдемося знову». Г. Карась с. 34. обр. Укр, нар. пісні «Бодай ся когут знудив» Людкевич С. Хорові твори.

8. Мусоргський М. «Пісня про голову» хор. З опери «Сорочинський ярмарок». Григоров П. с. 11
9. Ніщинський П. «Закувала та сива зозуля». «Гадання», «Із вечорниць» до драми «Назар Стодоля».
10. Січинський Д. «Минули літа молодії» сл. Т. Шевченка. Долчук Р. с. 83
11. «Дніпро реве», сл. Т.Г. Шевченка. Г.Карась. с. 22
12. Чайковський П, "Проводи масляниці». з музики до весняної казки О.Островського «Снігуронька», укр.текст Б. Тена,
13. Богатирьов В. с.23 «Нету, нету тут мосточка» з оп. «Мазепа»Леонов Е. с. 67
14. Чесноков П. сл. Ф.Тютчева «Листя». Красс М. с. 124

Твори шкільного репертуару.

1. «Татарський полон» М. Римський-Корсаков. Російська хорова література. М. Музика, 1958. с. 83
2. «Тайга» муз. А.Єгорова, сл. АЛрокоф'єва Російська хорова література. М. Музика, 1958. с. 219
3. «Сирень». Муз. С. Рахманінова. Сл. О. Бекетової. Хрестоматія з диригування. М. Музика, 1972. с. 31 — 33
4. «Хотел бы в единое слово», муз. Ф. Мендельсона сл. Г.Гейне. Хрестоматія з диригування. М. Музика, 1972. с. 28-30
5. «Друг неизвестный». Муз. Л.Шульгіна, сл. М. Лапікова. Хрестоматія з диригування. М.Музика, 1972. с. 24
6. «Листья» муз. П. Чеснокова, сл. Ф. Тютчева. Хрестоматія з диригування. Музична Україна, 1973, с. 124
7. «На море утушка купалась». Хор дівчат з опери «Снігуронька» П.Чайковського. М. Музика, 1979. с. 37 - 40
8. «Світлячок». Грузинська народна пісня в обр. В. Гокіелі Пісні для учнів 6 - 7 класів. К. Музична Україна, 1978. с. 33 - 34
9. «Чайка». Муз. С. Вольрензона, сл. Л. Барбас. Пісні для шкільного хору. Л. Музика, 1972. с. 28
10. «Перуника». Болгарська народна пісня в обр. П. Хаджієва. Школа хорового співу. М. Музика, 1971. с. 198
11. «Белка». Хор з опери «Казка про царя Салтана» муз. М. Римського-Корсакова. Хори з опер російських композиторів для дитячого хору. М. Музика, 1973. с. 46 - 47
12. «Шалійте, шалійте» укр. нар. пісня в обр. В. Уманця. Хрестоматія Українських народних пісень. К. Музична Україна, 1972. с 87 -88
13. «Тік-Так» муз. О. Лассо, Школа хорового співу. М. Музична Україна, 1968. с. 142-143
14. «Собирались птицы, сбирались певчие». Хор з опери «Снігуронька» муз. М.Римського-Корсакова. М. Музика, 1973. с. 48 - 61

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Абдулов З. Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе / З. Б. Абдулов. – М.: Музыка, 1983.
2. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – Л.: Музыка, 1973.
3. Анисимов А. Дирижер – хормейстер / А. Анисимов. – Л.: Музыка, 1976.
4. Апраксина О. Н. Методика музыкального воспитания в школе / О. Н. Апраксина. – М.: Просвещение, 1983.
5. Арчажникова А. Г. Профессия - учитель музыки / А. Г. Арчажникова. – М.: Просвещение, 1984.
6. Безбородова Л. Дирижирование / Л. Безбородова. – М.: Просвещение, 1985.
7. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961.
8. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2000.
9. Доронюк В., Скульський Р. Активизация учебно-познавательной деятельности студентов в процессе преподавания дирижирования / В. Доронюк, Р. Скульський. – К., 1984.
10. Доронюк В. Методика викладання диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2005.
11. Егоров А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин / А. Егоров. – Л.: Музыка, 1959.
12. Ермиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Ермиаш. – М.: Музыка, 1964.
13. Ержемский Г. Психология дирижирования / Г. Ержемский. – М.: Музыка, 1988.
14. Иванов-Радкевич А. О воспитании дирижера / А. Иванов-Радкевич. – М.: Музыка, 1973.
15. Іржі Гоман. Мистецтво говорити. – К.: Політвидав, 1986.
16. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков. – М.: Музыка, 1967.
17. Кан Е. Злементи дирижирования / Е. Кан. – Л.: Музыка, 1980.
18. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1965.
19. Капустин Ю. Музыкант - исполнитель и музыка / Ю. Капустин. – Л.: Музыка, 1985.
20. Книга о музыке. – М.: Советский композитор, 1988.
21. Колесса М. Основы техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973.
22. Краснощеков В. Вопросы хороведения / В. Краснощеков. – М.: Музыка, 1969.
23. Максимов С. Хоровое пение в школе / С. Максимов. – Л.: Учпедиз, 1961.

24. Малько М. Основи техніки дирижування / М. Малько. – М.: Музыка, 1965.
25. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі / А. Мархлевський. – К.: Музична Україна, 1986.
26. Медынь Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин / Я. Медынь. – М.: Музыка, 1976.
27. Мусин И. Техника дирижування / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967.
28. Мюнш Ш. Я - дирижер / Ш. Мюнш. – М.: Музгиз, 1960.
29. Ольхов К. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров / К. Ольхов. – М.: Музыка, 1979.
30. Ольхов К. Теоретические основы дирижерской техники / К. Ольхов. – М.: Музыка, 1984.
31. Остроменский В. Восприятие музыки как педагогическая проблема. - К.: Музична Україна, 1975.
32. Пазовский А. Записки дирижера. - М.: Музыка, 1968.
33. Падалка Г. Учитель, музика, діти. - К.: Музична Україна, 1982.
34. Птица К. Очерки по технике дирижування хором. - М.: Музгиз, 1968.
35. Поляков О. Язык дирижування. - К.: Музична Україна, 1987.
36. Питання диригентської майстерності. - К.: Музична Україна, 1980.
37. Пігров К. Керування хором. - К.: Держвидав, 1956.
38. Разумний І. Посібник з диригування. - К.: Музична Україна, 1968.
39. Романовский М. Хоровой словарь.-Л.: Музыка, 1967.
40. Серганюк Ю., Серганюк Л., Їжак В. Методика аналізу хорових творів.-Івано-Франківськ, 1992.
41. Сивизьянов А. Проблемы мишечной свободы дирижера хора / А. Сивизьянов. – М.: Музыка, 1983.
42. Стулова Т. Хоровой класе / Т. Стулова. – М.: Просвещение, 1988.
43. Хайкин Б. Беседи о дирижерском ремесле / Б. Хайкин // Статті. – М.: Советский композитор, 1984.
44. Хомичевський М. Порадник для керівника самодіяльного хору / М. Хомичевський. – К.: Мистецтво, 1961.

Рекомендована література

Базова

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижування / Л. Андреева. – Л.: Музыка, 1973
2. Безбородова Л. Дирижування / Л. Безбородова. – М.: Просвещение, 1985.
3. Бенч-Шокало О. Український хоровий спів / О. Бенч-Шокало // Навчальний посібник. – К.: «Український Світ», 2002. – 439 с.
4. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961.
5. Егоров А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин / А. Егоров. – Л.: Музыка, 1959

6. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков. – М.: Музыка, 1967.
7. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973.
8. Малько М. Основи техники дирижирования / М. Малько. – М.: Музыка, 1965.
9. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі / А. Мархлевський. – К.: Музична Україна, 1986.
10. Мединь Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин / Я. Мединь. – М.: Музыка, 1976.
11. Ольхов К. Теоретические основы дирижерской техники / К. Ольхов. – М.: Музыка, 1984.
12. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956.
13. Хомичевський М. Порадник для керівника самодіяльного хору / М. Хомичевський. – К.: Мистецтво, 1961
14. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.:Музыка, 1961.
15. Михальчишин Я. З музикою крізь життя / Я. Михальчишин. – Львів: Каменярь, 1992. – 232 с.
16. Черепанин М. В. Музична культура Галичини другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.: Монографія / М. В. Черепанин. – К.: Вежа, 1997. – 328 с.

Допоміжна

1. Асафьев Б. В. О хоровом искусстве.: Сб. статей / Сост. И коммент. А.Павлова- Арбенина / Б. В. Асафьев. – Л., Музыка, 1980. – 216 с.
2. Бриліант В. С., Палкін В. П. Вокальні вправи для самодіяльного хору – К., 1978.
3. Гарбузов Н. А. Зонная природа звуковысотного слуха / Н. А. Гарбузо. – М. -Л., 1948.
4. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Муз.Укр., 1973
5. Краснощеков В. И. Вопросы хороведения / В. И. Краснощеков. – М., Музыка, 1969. – 300 с.
6. Критский Б. Проблемы ансамбля в хоре / Б. Критский. – М., 1980
7. Назаренко І. Мистецтво співу / І. Назаренко. – К., 1968
8. Лашенко А. П. Хоровая культура: аспекты изучения и развития / А. П. Лашенко. – К.: Музична Україна, 1989. – 136 с.
9. Левандо П. П. Проблемы хороведения / П. П. Левандо. – М., 1974.
10. Падалко Л. Виховання ансамблю в хорі / Л. Падалко // Посібник. – К.: Мистецтво, 1996. – 172 с.
11. Переверзев Н. Проблемы музыкального интонирования / Н. Переверзев. – М., 1966
12. Романовский Н. В. Принципы работы над строем в хоре / Н. В. Романовский // Хоровое искусство. – Л., 1967.

Зміст курсу (4 рік навчання)

Загальні методичні вказівки для самостійної роботи.

У процесі навчання велику роль відіграє самостійна робота бакалавра, в ході якої знання набувають особистого характеру, виховується творча ініціатива, самостійність, відповідність і організованість. Самостійна робота полягає в засвоєнні диригентсько-хорових навичок, грамотному розборі тексту, прослуховуванні аудіо- і перегляді відеоматеріалів.

Студенту-диригенту необхідний попередній етап роботи над хоровим твором. А саме: знання хорових партій, осмислення поетичного тексту, визначення жанру твору.

Студент повинен вміти самостійно визначати завдання професійного та особистого розвитку, займатись самоосвітою, усвідомлено планувати підвищення своєї кваліфікації.

Основні вимоги до діяльності хорового диригента та методичні рекомендації

Диригент, перш за все, повинен добре володіти художньо-виконавською майстерністю поряд із музичними даними, інтелектом, мануальною технікою. Опираючись на певну суму знань із теоретично-хорових дисциплін, студент аналізуючи партитуру музичного твору, повинен науково і всесторонньо розібратися в усіх деталях: мелодично-гармонічних, тональних і фактурних особливостях, закономірностях співвідношення мелодичних ліній.

Студентам необхідно дотримуватись послідовної роботи за наступним планом:

Теоретичний аналіз:

- знайомство з творчістю композитора, стильовими особливостями;
- визначення характеру та образного змісту музичного твору, термінології;
- аналіз форми;
- значення і функції кожної партії.

Концертний виступ передбачає:

- образне розкриття змісту;
- злагодженість та цілісність виконання;
- динамічну рівновагу звучання партій;
- дотримання єдиного ритмічного пульсу;
- темпову відповідність;
- контроль виконання всіх художніх і технічних завдань.

Висококваліфікований диригент повинен бути музично обдарованим, володіти добрим музичним слухом, уявою, умінням охопити образну суть і форму твору, артистизмом, здатністю образно, натхненно втілити задум автора в концертне звучання хору. Виконавська підготовка майбутнього викладача музики, зокрема диригента, повинна бути на високому професійному рівні. Водночас вона неможлива без музично-історичних і теоретичних знань, без уміння розкрити художній образ твору.

Розв'язання завдань буде неможливим без прищеплення молодим фахівцям **навичок самостійної творчої підготовки**, що сприятиме їх професійному зростанню у майбутньому.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Розвиток професійно-хорового виконавства на Україні.
2. Виконавські проблеми в процесі диригування творів великої музичної форми.
3. Прийоми диригування хорових творів складної гармонічної фактури з супроводом.
4. Диригентські прийоми виконання диригування складних за формою творів.
5. Образне мислення диригента та його значення в роботі над хоровим твором.
6. Виконання самостійних художніх завдань та розвиток самостійності кожної руки в процесі диригування складними музичними творами.

Згідно навчальної програми студент повинен вивчити 5-6 творів, які є дидактичним матеріалом до теми курсу та в процесі підготовки до складання державного іспиту з диригування хором 2 твори.

Екзамен з диригування здійснюється в концертній формі. Робота здійснюється під керівництвом викладача.

Самостійна робота

Самостійні заняття передбачають роботу над творами різних жанрів, форм і стилів. На цих заняттях вдосконалюються технічні диригентсько-хорові можливості студентів. На домашніх заняттях студенти самостійно освоюють новий матеріал, вдосконалюють техніку, тут формуються навички оволодіння трактування творів, різні прийоми диригування.

ТЕМА 1. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКИ ДИРИГУВАННЯ В РОЗМІРАХ: 9/8 І 9/4 «НА ТРИ», «НА ЧОТИРИ», «НА ДЕВ'ЯТЬ»; 12/4, 12/8 «НА ДВНАДЦЯТЬ», «НА ЧОТИРИ», ПРИ ЧЕРГУВАННІ ПРОСТИХ І СКЛАДНИХ РОЗМІРІВ

1. Опрацювання музичних творів складних за музично-художніми образами та різних стильових напрямків у розмірах: 9/8 і 9/4 «на три», «на чотири», «на дев'ять».
2. Виконавські, виразово-художні, технічні завдання лівої руки в диригуванні в розмірах: 12/4, 12/8 «на дванадцять», «на чотири», при чергуванні простих і складних розмірів.

Рекомендована література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 72-77.
2. Безбородова Л. Дирижирование / Л. Безбородова. – М.: Просвещение, 1983. – С. 25-30.
3. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 123-132.
4. Ермиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Ермиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 68-73.

5. Ержемский Г. Психология дирижирования / Г. Ержемський. – М.: Музыка, 1980. – 160с.
6. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 27-29.
7. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1968. – С. 39-40.
8. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музыка, 1961. – С. 84-95.

ТЕМА 2. ПОГЛИБЛЕННЯ ЗНАНЬ НА ТВОРАХ ПОЛІФОНІЧНОЇ ФАКТУРИ РІЗНИХ ЗА МУЗИЧНОЮ ФОРМОЮ ТА ЖАНРАМИ

1. Диригування музичних творів поліфонічної фактури та складної гармонічної побудови.
2. Опрацювання різножанрових творів поліфонічної фактури.
3. Прийоми диригування хорових творів складної гармонічної фактури з супроводом.

Рекомендована література

1. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – 82с.
2. Доронюк В. Методика викладання диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2005. – 248с.
3. Егоров А. Теория и практика работы с хором / А. Егоров. – Л.: Музгиз, 1964. – С. 25-38.
4. Кан Е. Элементы дирижирования / Е. Кан. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 43-56.
5. Колесса М. Основы техники диригування М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 27-29.
6. Малько М. Основы техники дирижирования / М. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 16-19.
7. Рождественский Г. Дирижерская аппликатура Г. Рождественский. – Л.: Музыка, 1974. – 122с.
8. Шингаров Г. Эмоции и чувства / Г. Шингаров. – М.: Наука, 1971. – 132с.
9. Якубьяк Я. Деякі вправи з сольфеджіо / Я Якубьяк. – К.: Музична Україна, 1972. – 180с.

ТЕМА 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКИ ДИРИГУВАННЯ НА ТВОРАХ З ЧЕРГУВАННЯМ ПРОСТИХ І СКЛАДНИХ МЕТРІВ У ШВИДКОМУ І ДУЖЕ ШВИДКОМУ ТЕМПАХ

1. Диригування творів різних за темповими показниками з чергуванням простих і складних метрів.
2. Опрацювання метричних схем тактування складних розмірів у швидкому і дуже швидкому темпах.

Рекомендована література

1. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – М.: Музыка, 1967. – С. 18-20.

2. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956. – С. 15-19.
3. Рождественский Г. Дирижерская аппликатура / Г. Рождественский. – Л.: Музыка, 1974. – 122с.
4. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. – С. 25-32.
5. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музыка, 1961. – С. 84-95.
6. Шингаров Г. Эмоции и чувства / Г. Шингаров. – М.: Наука, 1971. – 132с.
7. Якубяк Я. Деякі вправи з сольфеджіо / Я. Якубяк. – К.: Музична Україна, 1972. – 180с.

ТЕМА 4. ВІДПРАЦЮВАННЯ ЧІТКОСТІ ЖЕСТУ В ТВОРАХ ДУЖЕ ШВИДКОГО ТЕМПУ. ДИРИГУВАННЯ «НА РАЗ» У РОЗМІРАХ 3/4, 3/8, 2/4, 5/8

1. Диригування «на раз» у розмірах 3/4, 3/8, 2/4, 5/8.
2. Характерні особливості диригування творів з чергуванням простих та складних метрів у дуже швидкому темпі.
3. Відпрацювання чіткості жесту в творах дуже швидкого темпу.

Рекомендована література

1. Безбородова Л. Дирижирование / Л. Безбородова. – М.: Просвещение, 1985. – 185с.
2. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитриевский. – К.: Держвидав, 1961. – 82с.
3. Егоров А. Теория и практика работы с хором / А. Егорова. – Л.: Музгиз, 1951. – С. 19-32.
4. Ермиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Еремиш. – М.: Музыка, 1964. – С. 68-73.
5. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 27-29.
6. Малько М. Основы техники дирижирования / М. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 16-19.

ТЕМА 5. ОВОЛОДІННЯ МИСТЕЦТВОМ ДИРИГЕНСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТВОРІВ ВЕЛИКОЇ МУЗИЧНОЇ ФОРМИ

1. Виконавські проблеми в процесі диригування творів великої музичної форми.
2. Оволодіння мистецтвом диригентської інтерпретації творів великої форми.
3. Диригентські прийоми виконання диригування складних за формою творів.

Рекомендована література

1. Голик Г. Психологія диригентсько-хорової діяльності / Г. Голик. – Дрогобич: Вимір, 2000. – 224с.
2. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – С. 14-19.

3. Ольхов К. О дирижировании хором / К. Ольхов. – Л.: Муз.изд., 1961. – 48с.
4. Пазовський А. Записки дирижера / А. Пазовський. – М.: Сов.комп., 1968. – С. 12-16.
5. Романовский И. Хоровой словарь / И. Романовский. – Л.: Музыка, 1972. – 78с.
6. Якубін Л. Гармонія емоціонального і раціонального у формуванні особистості / Л. Якубін. – К., 1964. – С. 26-28.
7. Якуб'як Я. Деякі вправи з сольфеджіо / Я. Якуб'як. – К.: Музична Україна, 1972. – 180с.

ТЕМА 6. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКИ ДИРИГУВАННЯ ШЛЯХОМ ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ СУЧАСНОЇ ТА КЛАСИЧНОЇ ХОРОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ПІДГОТОВКА ТВОРІВ ДО РОБОТИ З НАВЧАЛЬНИМ ХОРОМ

1. Підготовка сучасних українських хорових творів до роботи з навчальним хором.
2. Робота над нетрадиційними схемами в складних хорових творах.

Рекомендована література

1. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 27-29.
2. Мединь Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин / Я. Мединь. – М.: Музыка, 1967. – С. 11-15.
3. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – М.: Музыка, 1967. – С. 18-20.
4. Пазовський А. Записки дирижера / А. Пазовський. – М.: Сов.комп., 1968. – С. 12-16.
5. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956. – С. 15-19.
6. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музыка, 1961. – 74с.
7. Шингаров Г. Эмоции и чувства. – М.: Наука, 1971. – 132с.

ТЕМА 7. РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ КОЖНОЇ РУКИ В ПРОЦЕСІ ДИРИГУВАННЯ ОПЕРНИХ СЦЕН, КАНТАТ, МЕС

1. Виконання самостійних художніх завдань та розвиток самостійності кожної руки в процесі диригування складними музичними творами.
2. Розвиток самостійності кожної руки в диригуванні оперних сцен, кантат, мес.

Рекомендована література

1. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – 82с.
2. Доронюк В. Методика викладання диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2005. – 248с.
3. Егоров А. Теория и практика работы с хором / А. Егоров. – Л.: Музгиз, 1951. – С. 19-32.

4. Кан Е. Элементы дирижирования / Е. Кан. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 43-56.
5. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 27-29.
6. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956. – С. 15-19.
7. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музыка, 1961. – 74 с.

ТЕМА 8. ТАКТУВАННЯ ТВОРІВ БЕЗ ВИЗНАЧЕНОГО РОЗМІРУ

1. Емоційна виразність жесту.
2. Виконавські, виразово-художні, технічні завдання кожної руки в диригуванні.
3. Опрацювання ритмічної структури твору та її знакова система.

Рекомендована література

1. Вуд Г. О дирижировании / Г. Вуд. – М.: Музгиз, 1958. – С. 56-59.
2. Канерштейн М. Вопросы дирижирования / М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – 86с.
3. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 27-29.
4. Пазовський А. Записки дирижера / А. Пазовський. – М.: Сов.комп., 1968. – С. 12-16.
5. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956. – С. 15-19.
6. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музыка, 1961. – 74с.
7. Якубьяк Я. Деякі вправи з сольфеджіо / Я. Якубьяк. – К.: Музична Україна, 1972. – 180с.

ТЕМА 9. ПОЛІМЕТРІЯ І ПОЛІРИТМІЯ В ТАКТУВАННІ

1. Робота над складними місцями в творах сучасних композиторів.
2. Поліметричні поділи.

Рекомендована література

1. Безбородова Л. Дирижирование / Л. Безбородова. – М.: Просвещение, 1985. – 185с.
2. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський. – К.: Держвидав, 1961. – 82с.
3. Кан Э. Элементы дирижирования / Е. Кан. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 43-56.
4. Канерштейн М. Вопросы дирижирования М. Канерштейн. – М.: Музыка, 1972. – 86с.
5. Колесса М. Основы техники диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 27-29.
6. Мусин И. Техника дирижирования И. Мусин. – М.: Музыка, 1967. – С. 18-20.

7. Малько М. Основы техники дирижирования / М. Малько. – М.: Музыка, 1965. – С. 16-19.
8. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956. – С. 15-19.
9. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музыка, 1961. – С. 84-95.

ТЕМА 10. ОВОЛОДІННЯ СКЛАДНИМИ І МІШАНИМИ (НЕСИМЕТРИЧНИМИ) РОЗМІРАМИ (7/4, 7/8, 11/4, 10/4 ТА ІН.)

1. Опрацювання метричних схем тактування складних розмірів.
2. Знати прийоми переходу від однієї схеми в другу в залежності від ритмічних показників.
3. Прийоми показу різних схем виконання в складних розмірах.

Рекомендована література

1. Колесса М. Основы техники дирижирования / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 27-29.
2. Мединь Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин / Я. Мединь. – М.: Музыка, 1967. – С. 11-15.
3. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – М.: Музыка, 1967. – С. 18-20.
4. Пазовський А. Записки дирижера / А. Пазовський. – М.: Сов.комп., 1968. – С. 12-16.
5. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956. – С. 15-19.
6. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музыка, 1961. – 74с.
7. Шингаров Г. Эмоции и чувства / Г. Шингаров. – М.: Наука, 1971. – 132с.

ТЕМА 11. РІЗНІ ПРИЙОМИ ДИРИГУВАННЯ В ОПЕРНО-ХОРОВИХ СЦЕНАХ

1. Особливості диригування оперних сцен, кантат, частин ораторій, мес, хорових концертів.
2. Прийоми диригування в оперно-хорових сценах.
3. Залежність вимірної ритмічної вартості від зміни розміру.

Рекомендована література

1. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – М.: Музыка, 1967. – С. 18-20.
2. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держвидав, 1956. – С. 15-19.
3. Рождественский Г. Дирижерская аппликатура / Г. Рождественский. – Л.: Музыка, 1974. – 122с.
4. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М.: Музыка, 1967. – С. 25-32.
5. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музыка, 1961. – С. 84-95.

6. Шингаров Г. Эмоции и чувства / Г. Шингаров. – М.: Наука, 1971. – 132с.
7. Якуб'як Я. Деякі вправи з сольфеджіо / Я. Якуб'як. – К.: Музична Україна, 1972. – 180с.

ТЕМА 12. РОЗВИТОК ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ ДИРИГЕНТА

1. Образне мислення диригента та його значення в роботі над хоровим твором.
2. Робота над художнім образом твору.
3. Опрацювання творів державної програми та ілюстрація-показ володіння методикою роботи з хором.

Рекомендована література

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – С. 72-77.
2. Безбородова Л. Дирижирование / Л. Безбородова. – М.: Просвещение, 1983. – С. 25-30.
3. Доронюк В. Курс техніки диригування / В. Доронюк. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 123-132.
4. Ермиаш О. Практические советы по дирижированию / О. Ермиаш. – М.: Музыка, 1964. – С. 68-73.
5. Ержемский Г. Психология дирижирования / Г. Ержемский. – М.: Музыка, 1980. – 160с.
6. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. – К.: Музична Україна, 1973. – С. 27-29.
7. Разумний І. Посібник з диригування / І. Разумний. – К.: Музична Україна, 1968. – С. 39-40.
8. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музыка, 1961. – С. 84-95.

Додаткова література

1. Розумний І. Практичний посібник з диригування / І. Розумний. - К.: Музична Україна, 1968.- С. 23.
2. Птиця К. Хрестоматія по техніке хорового дирижирования / К. Птиця. - М.: Государственное музыкальное издательство, 1963. - С. 23 -26.

Рекомендовані хорові твори для опрацювання

1. Авдієвський А. аранж. укр. нар. пісень «Ой гаю мій, гаю», «Ой на ставу на ставочку», «Птичка невеличка», «Калино-малино, чом не процвітаєш» // Співає український народний хор імені Григорія Верьовки.-К.: Муз.Україна, 1974.- С.8-11, 21.
2. Авдієвський А. Колискова // Болгарський А. Хрестоматія. - К.: Музична Україна, 1971.
3. Бортнянський Д. Larghetto з концерту №13 // Шреєр-Ткаченко А. Хрестоматія української доживотної музики. - К.: Музична Україна, 1974.- С.165.

4. Воробкевич І., сл. Т.Шевченка «Огні горять».
5. Гуно Ш. «Ніч» // Співає «Думка». - К.: Музична Україна.
6. Козак Є. «Ой, зацвіла черемшина», «Вівчарик».
7. Козицький П. обр. укр. нар. пісні «Ой коляда, колядниця» // Різдвяна псалма. - К.: Музична Україна, 1992. - С.68-70.
8. Колесса М. «Зоряна ніч», «Ой у полі криниченька».
9. Коломієць А. укр. нар. пісня «Іванчику-білоданчику» // Красс М. Хрестоматія з хорового диригування. - К.:Музична Україна, 1973. -Вип.1.-С.26.
10. Кошиць О. укр. нар. пісня «Зашуміла ліщинонька» // Болгарський А. – С. 102-103.
11. Леонтович М. обр. нар. пісень «Мак», «Зашуміла ліщинонька», «Гей у світлиці», «Мала мати одну дочку», «Ой лугами-берегами» //Леонтович М. Хорові твори. - К.: Музична Україна, 1977.
- 12.Лисенко М. «Камо поїду от ліца Твого Господи»; сл. Т.Шевченка «Сон».
13. Людкевич Ст. «Сонце заходить», «Сонце ся сховало».
14. Матюк В., «Веснівка» // Хорові твори укр. композиторів. - К.: Музична Україна, 1970.
15. Моцарт В. AVE VERUM CORPUS // Хори німецьких композиторів. - М., 1984.-С.30-33.
16. Перголезі Дж. Stabat mater // Pergolesi. Stabat mater. - №1 Grave. - S.3.
17. Рахманінов С. «Богородице, Діво», хор з опери «Алеко».
18. Ревуцький Л., сл. Т.Шевченка «Ой чого ти почорніло» // Коломієць А. Курс читання хорових партитур, 1977. - С.109.
19. Скорик М. «Хиляються ворота».
20. Стеценко К. «Літургія». - К., 1922.
21. Топольницький І., сл. Т.Шевченка «Хустина»
22. Фільц Б., сл. Л.Костенко «Чекайте квітами Весна», «Осінні хмари сірі, як слони» // Жива криниця: Хорові твори для дітей. - Тернопіль: СМП «Астон», 1998.- 40с.

Рекомендована література

Базова

1. Андреева Л. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. Андреева // Л.: Музыка, 1973. – 120 с.
2. Безбородова Л. Дирижирование / Л. Безбородова // М.:Просвещение, 1985. –159 с.
3. Бенч-Шокало О. Український хоровий спів О. Бенч-Шокало // Навчальний посібник. – К.: «Український Світ», 2002. – 439 с.
4. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором / Г. Дмитревський // К.: Держвидав, 1961. – 96с.
5. Егоров А. Теория и практика работы с хором / А Егоров // Л.: Музгиз, 1951.
6. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка / С. Казачков // М.: Музыка, 1967. – 111с.

7. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса // К.: Музична Україна, 1973. – 208 с.
8. Малько М. Основы техники дирижирования / М. Малько // М.: Музыка, 1965.
9. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі / А. Мархлевський // К.: Муз. Україна, 1986. – 96 с.
10. Медынь Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин / Я. Медынь // М.: Музыка, 1967. – 133 с.
11. Михальчишин Я. З музикою крізь життя / Я. Михальчишин // Львів: Каменяр, 1992. – 232 с.
12. Ольхов К. Теоретические основы дирижерской техники / К. Ольхоа // М.: Музыка, 1984. – 160 с.
13. Пігров К. Керування хором К. Пігров // К.: Держвидав, 1956. – 292 с.
14. Хомичевський М. Порадник для керівника самодіяльного хору / М. Хомичевський // К.: Мистецтво, 1961.
15. Черепанин М. В. Музична культура Галичини другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст. / М. В. Черепанин // Монографія. – К.: Вежа, 1997. – 328 с.
16. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков // М.: Музыка, 1961. – 224 с.

Допоміжна

1. Казачков С. А. О дирижерско–хоровой педагогике / Сергей Алексеевич Казачков // Музыкальное исполнительство. – М.: Музыка, 1970. – Вып. 6.
2. Кан-Калик В. А. Педагогическая деятельность как творческий процесс / Виктор Абрамович Кан-Калик. – Грозный, 1986. – 186 с.
3. Кречко М. Натхнена музикою, сповнена доброти / Михайло Кречко // Виконавські школи вищих учбових закладів України. – Київ, 1990. – С.148-157. – (Зб. наук. праць).
4. Кыверялг А. А. Методы исследований в профессиональной педагогике / Антс Аугустович Кыверляг. – Таллинн: Валгус, 1980. – 334 с.
5. Лащенко А. П. Пути совершенствования предмета «Хороведение и методика работы с хором» / Анатолий Петрович Лащенко // Сб. трудов. – Вопросы хорового образования. – Москва: ГМПИ им. Гнесиных, 1985. – Вып. 77. – С. 21-40.
6. Олійник Г. А. Виразне читання. Основи теорії / Г. А. Олійник // Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 224 с. – (Посібник для вчителів).
7. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли окружающих по их жестам / Аллан Пиз // М.: Эксмо-Пресс, 2000. – 272 с.
8. Ростовський О. Педагогіка музичного сприймання / Олександр Ростовський. – К.: ІЗМН, 1997. – 256 с. – (Навчальний посібник).
9. Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1987.
10. Потылико Г. Этика – психологические основы общения / Г. Потылико. – Москва, 1982. – 263 с.
11. Прокофьев Г. П. Формирование музыканта-педагога / Григорий Петрович Прокофьев. – М.: изд.-во АПН РСФСР, 1956. – 480 с.
12. Работа в хоре. Методика, опыт. (Ответств. ред. Б.Т. Тавлина). – М.: Профиздат. – 1977. – 128 с.
13. Смелкова З.С. Педагогическое общение: Теория и практика учебного диалога на уроках словесности / Зинаида Сергеевна Смелкова. – М.: Флинта: Наука, 1999. – 232 с.
14. Соколов Вл. Работа с хором / Владислав Соколов // Учеб.пос. 2-е изд. М.: Музыка, 1983. – 192 с.
15. Тевосян А. Дирижерско–хоровое образование в вузе как система (статья) / Александр Татевосович Тевосян //Сб. трудов – Проблемы музыкальной педагогіки. – М.: Московская государственная консерватория. – 1981. – С. 109 – 126.
16. Шерхен Г. Учебник дирижирования / Г. Шерхен // Дирижерское исполнительство. – М.: Музыка. – 1975. – С.208-263

Інформаційні ресурси

Бібліотеки, Інтернет, електронні книги.